

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П - 4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання денна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В.В. Карцева
« ____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на тему:
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВИРОБНИЧОГО
ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами ПрАТ «Пирятинський сирзавод»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Калініченко Олексій Володимирович

(підпис, дата)

Науковий керівник д.е.н., проф. Педченко Наталія Сергіївна

(підпис, дата)

Рецензент Ільченко Аліна Юріївна

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Зміст поняття «фінансовий потенціал підприємства».....	6
1.2. Основи управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства.....	16
1.3. Методи оцінки фінансового потенціалу підприємства.....	24
Висновки за розділом 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД».....	41
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод».....	41
2.2. Аналіз джерел формування фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод».....	53
2.3. Оцінка ефективності використання фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод».....	59
Висновки за розділом 2.....	74
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРАТ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД».....	76
3.1. Удосконалення механізму управління фінансовим потенціалом підприємства на основі методів кваліметрії.....	76
3.2. Розширення методичного інструментарію аналізу фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на основі інтегральної оцінки.....	85
3.3. Збільшення джерел формування фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» як напрям підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом.....	92
Висновки за розділом 3.....	100
ВИСНОВКИ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

В умовах ринкової економіки управління фінансами охоплює всю систему управління підприємствами, а стан фінансів суб'єктів господарювання залежить від їх фінансового потенціалу. Тому у сучасних умовах економіки виникає необхідність використання якісних підходів до управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання, що пов'язано з наступним. По-перше, управління фінансовим потенціалом передбачає управління ресурсами підприємства, що забезпечує його діяльність. По-друге, ефективне управління фінансовим потенціалом забезпечує реалізацію цілей та напрямів розвитку суб'єкта господарювання. По-третє, фінансовий потенціал закладає основу для діяльності підприємства, а саме, визначення шляхів мінімізації збитків та максимізації прибутків. По-четверте, стан фінансового потенціалу впливає на фінансовий стан не лише окремих підприємств, а й держави в цілому. Таким чином, усі вищеперераховані чинники вказують на необхідність дослідження шляхів управління фінансовим потенціалом суб'єктів господарювання, що вказує на актуальність обраної теми.

Теоретична і практична розробка питань, пов'язаних з визначенням сутності поняття «фінансовий потенціал», його оцінкою та ефективністю управління виконана в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів: Ареф'єва О.В., Астапова О. В., Бачевський Б.Є., Бритченко І. Г., Головкова Л. С., Гривківська О. В. , Дідченко О. І., Ждан О.М., Израйлева О.В. , Іоненко К. В. , Коваленко М. А. , Комарецька П. В. , Кузенко Т. Б. , Кунцевич В.О. , Маслак О.І. , Мельник О. Г. , Олексюк О. І. , Педченко Н. С., Сердюк-Копчекчі Ю. В. , Стахно Н.Д. , Стецюк П. А. , Толпежніков Р. О. , Федонін О. С. , Хобта В.М. та ін.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства та напрями підвищення її

ефективності, що створить передумови для більш високих позицій господарюючого суб'єкта на конкурентному ринку.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені наступні завдання:

- дослідити зміст поняття «фінансовий потенціал підприємства»;
- дослідити основи управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства;
- розглянути сучасні методи оцінки фінансового потенціалу підприємства;
- надати фінансово-економічну характеристику діяльності досліджуваного товариства;
- провести аналіз джерел формування фінансового потенціалу досліджуваного товариства підприємства;
- здійснити оцінку ефективності використання фінансового потенціалу підприємства;
- удосконалити механізм управління фінансовим потенціалом підприємства на основі методів кваліметрії;
- розшири методичний інструментарій аналізу фінансового потенціалу підприємства на основі інтегральної оцінки;
- здійснити підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом шляхом збільшення джерел формування фінансових ресурсів виробничого підприємства.

Об'єктом дослідження роботи є механізм управління фінансовим потенціалом підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод», що є підприємством з виробництва молочної продукції.

Предметом дослідження є сучасні методи управління та оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Для вирішення поставлених завдань в роботі використані загальні методи наукового пізнання. Зокрема: економічного аналізу, синтезу, порівняння, аналогії – для оцінки отриманих фактичних значень показників у динаміці та в порівнянні з нормативними; логічний аналіз для вивчення існуючих у теорії та

на практиці методів оцінки фінансового потенціалу; наукової абстракції - при виділенні найбільш важливих показників оцінки фінансового потенціалу виробничих підприємств серед наявної в літературних та нормативних джерелах значної їх кількості, економіко-математичного аналізу – для проведення інтегральної оцінки фінансового потенціалу підприємства та прогнозування – для збільшення джерел формування фінансових ресурсів.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти, що діють в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, а також дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності аналізованого підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод».

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій щодо застосування методів кваліметрії для розробки факторно-критеріальної моделі оцінки рівня ефективності управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства.

Основні результати роботи опубліковані в тезах доповіді «Фінансовий потенціал в архітектоніці забезпечення фінансової конкурентоспроможності підприємства» та заслухані на XLII Міжнародній науковій студентській конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2018 рік - Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій та товарознавства (м. Полтава, 26–27 березня 2019 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст поняття «фінансовий потенціал підприємства»

В умовах інтеграційних структурних економічних перетворень в Україні існує нагальна потреба у стабільному функціонуванні вітчизняних підприємств. Глобалізаційні процеси передбачають оновлення системи управління фінансово-господарською діяльністю, що обумовлює необхідність застосування системного підходу до оптимального використання фінансових ресурсів підприємств. Дослідження методів оцінки, аналізу й прогнозування рівня фінансового потенціалу, а також виявлення нових резервів і методів його підвищення створює передумову сталого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Вивчення еволюції наукового розуміння терміна «потенціал» дає змогу зробити висновок, що його запровадження в економічні дослідження було пов'язане з розробкою проблем комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцяті роки минулого століття.

Визначення сутності та змісту поняття «фінансовий потенціал підприємства» необхідно розпочати із трактування самого терміну «потенціал». Поява терміну «потенціал» в економічній літературі припадає на 20-30-ті роки ХХ ст. В цей період потенціал використовується для комплексної оцінки рівня розвитку та використання виробничих сил. В 70-х та 80-х роках ХХ ст. термін «потенціал» набуває економічного відтінку та починає досить активно використовувати в економічних працях радянських вчених.

Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова «*potentia*» й означає «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю [55, с. 5]. Розпочнемо трактування цього терміну з розгляду тлумачних словників.

Велика Радянська Енциклопедія визначає термін «потенціал» у вузькому значенні, як «сила», в широкому – «засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання» [18]. З даним твердженням погоджується Прохоров О.М. у Великому енциклопедичному словнику, додаючи ще й те, що «потенціал» є можливостями що можуть бути використані для вирішення будь-якого завдання, досягнення певної мети [19]. Подібна думка спостерігається в Тлумачному словнику української мови, де потенціал трактується як «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері»; «приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов» [25].

Зовсім інше трактування терміну спостерігається в Сучасному словнику економіки Макміллана, де під потенціалом розглядається «максимально можливий випуск фірми, галузі промисловості, сектору економіки або економіки в цілому, обумовлений забезпеченістю факторами» [81].

Термін «потенціал» в економічній літературі набуває економічного спрямування та конкретизується відповідно до суб'єктів економічних відносин. Так, Економічна енциклопедія під потенціалом розуміє «наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети» [37]. Осовська Г. В. пропонує розглядати економічний потенціал як сукупність економічних можливостей держави, які можуть бути використані для потреб суспільства [65]. На її думку він відображає економічну могутність країни, досягнутий рівень розвитку продуктивних сил, обсяг національного багатства, можливості їх зростання.

Розгляд терміну «потенціал» на основі енциклопедій та економічних словників виявили різноплановість поглядів, тому доцільним є дослідження еволюції в трактуванні даного визначення науковою економічною думкою (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Еволюція трактування терміну «потенціал» науковою економічною думкою

Автор	Рік	Трактування
Воблий К.Г. [26]	1924	Потенціал виробничих сил – потенційна можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення.
Вейц В. [23]	1927	Потенційні виробничі сили - не тільки матеріальні елементи, а також ті чи інші матеріальні умови при яких здійснюється виробничий процес.
Струмилин С.Г. [86]	1954	Економічний потенціал – сукупна виробнича сила праці всіх працездатних членів суспільства.
Немчінов В.С. [63]	1967	Потенціал розширеного виробництва – ресурсні можливості національної економіки у здійсненні економічного росту.
Анчишкін О.І. [3]	1973	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набувають форми чинників виробництва.
Абалкін Л.І. [1]	1981	Потенціал – узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив’язана до місця і часу.
Архангельський В.М. [5]	1983	Потенціал – засоби, запаси, джерела, які є у наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або рішення певної задачі.
Рєпіна І. М. [78]	1998	Підприємницький потенціал – сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних і т.п.), навичок та можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу, щодо виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства.
Марушков Р.В. [57]	2000	Економічний потенціал – здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів.
Олексюк О.І. [64]	2001	Потенціал підприємства - максимально можлива сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання з урахуванням ресурсних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень.

Продовження таблиці 1.1

Автор	Рік	Трактування
Чумаченко М.Г. [94]	2001	Економічний потенціал – відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за умови: наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності і фінансової стійкості; можливості залучення капіталу; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи керування фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану.
Лапін Є. В. [54]	2002	Економічний потенціал підприємства відображає реальну, фактичну здатність до створення максимального обсягу матеріальних благ з урахуванням конкретних ресурсних обмежень, збалансованості трудових і матеріальних ресурсів.
Коренков О.В. [48]	2003	Потенціал підприємства – сукупна спроможність функціональних потенціалів якісно змінювати параметри функціонування підприємства як системи при реалізації власної стратегії.
Мец В.О. [61]	2003	Економічний потенціал – узагальнююча характеристика роботи підприємства і прояв сукупного впливу наступних взаємозалежних його сторін: виробничого, майнового, фінансового та ділового потенціалів.
Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. [90]	2004	Поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси.
Краснокутська Н. С. [49]	2005	Потенціал підприємства можна визначити як можливості системи ресурсів і компетенції підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів.
Отенко І. П. [67]	2006	Потенціал підприємства – сукупність можливостей у вигляді ресурсів, що використовуються на підприємстві, процесів їх трансформації, а також адекватної організаційної структури і здатностей персоналу.

Продовження таблиці 1.1

Автор	Рік	Трактування
Гетьман О.О., Шаповал В.М. [27]	2007	Виробничий потенціал – можливості підприємства щодо виготовлення продукції певного асортименту, номенклатури, якості в потрібній споживачам кількості.
Бачевський Б.Є., Заблудська І.В., Решетняк О.О. [9]	2009	Потенціал підприємства – це його властивість, як носія штучного походження, забезпечити очікуваний суб'єктом оцінки позитивний (або негативний) результат в існуючій системі зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку.
Педченко Н.С. [69]	2009	Потенціал підприємства – це системна характеристика, яка за рахунок значної кількості компонентів і їх складових відображає поточну фактичну здатність досягати поставленої мети та перспективну багатовекторну спроможність позитивного розвитку в майбутньому за умови динамічного розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища.
Ждан О.М. [38]	2010	Потенціал підприємства – сукупна здатність підприємства здійснювати економічну, виробничу і фінансову діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого результату за умови альтернатив розвитку системи підприємства в зовнішньому середовищі функціонування, забезпечення високого ступеня фінансової стійкості і платоспроможності.
Сафонов Ю.М., Завієна Н. С. [79]	2011	Потенціал підприємства – це наявні можливості, ресурси, запаси, що можуть бути використані для досягнення певної мети (завдань) і підтримки конкурентоздатності на ринковому просторі.
Березін О.В., Плотник О.Д. [14]	2012	Потенціал підприємства – це здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в існуючій системі внутрішніх і зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку.

В економічній літературі існують розбіжності щодо виділення підходів до трактування терміну потенціалу підприємства. Так, більшість науковців

виділяють наступні основні підходи: ресурсний та результативний (результатний).

Прихильниками ресурсного підходу є: Немцінов В.С. [63], Анчишкін О.І. [3], Абалкін Л.І. [1]. На їхню думку, потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів [44, с. 115]. Саме ця концепція стала основою для подальших економічних вчень в області потенціалу підприємства.

Друга група авторів (Чумаченко М.Г. [94], Мец В.О. [61], Ждан О.М. [38], Бачевський Б.Є., Заблодська І.В., Решетняк О.О. [9] трактують потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Іншими словами, потенціал повинен відображати цілісне уявлення про єдність структури і функцій об'єкта, вияв їх взаємозв'язку [21, с. 27].

Поряд з ресурсною та результативною концепціями Ждан О. М. виділяє виробничий та управлінський підходи [38, с. 141]. Представниками виробничого підходу є: Воблій К.Г. [26] та Вейц В. [23], які ототожнюють потенціал підприємства з виробничим. Дана концепція є початком економічних вчень пов'язаних з дослідженням потенціалу підприємства та характеризується актуальним, на той час, вивченням характеру розвитку виробничих сил та виробничих відносин у суспільстві.

Прихильниками управлінського підходу Ждан О. М. виділяє Струмиліна С. Г. [86], який визначаючи потенціал підприємства зосереджує всю увагу на людських ресурсах, виключаючи наявність інших факторів та стверджуючи, що від сукупної виробничої сили праці залежить вся господарська діяльність.

На думку Коваленко М.А. та Іванець О.О. окремого місця поряд із ресурсним та результативним підходами заслуговує соціально-економічна концепція. На їхню думку дослідниками даного підходу є: Гетьман О.О. [27], Лапін Є. В. [54], Сосненко О.С.[82], які уявляють потенціал як систему

матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва [44, с. 116].

Плікус І.Й. виділяє 6 підходів до визначення змісту поняття «потенціал підприємства» [72]. На його думку поряд з ресурсним та результатним підходами існують цільовий, структурно-функціональний, конкурентний та стратегічний.

Аналіз публікацій показав, що на сьогоднішній день не існує єдності думок щодо термінологічного апарату поняття «потенціал підприємства» та підходів щодо його трактування. Вважаємо за необхідне виділити наступні підходи до трактування терміну «потенціал підприємства», що склались історично в процесі розвитку економічної думки:

1. Виробничий, де потенціал підприємства розглядається як потенціал виробничих сил та прирівнюється до матеріальних благ (елементів, умов), що покликані для здійснення виробничого процесу.

2. Ресурсний, за якою потенціал розглядається як сукупність ресурсів підприємства, як наявних, так і тих, що можуть бути залучені ззовні.

3. Результативний або результатний, де, потенціал підприємства – це наявність у підприємства різних видів ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних, людських і т.п.) та їх спроможність в процесі фінансово-господарської діяльності виконувати поставлені перед нею завдання, цілі, результати.

Усе це свідчить, що й досі домінує однобічний підхід до економічного трактування суті потенціалу — або як до сукупності ресурсів, або як до здатності господарської системи випускати продукцію, або як до можливості виробничих сил досягти певного ефекту. Така однобічність в цілому обумовлює таке ж розуміння і одного з найбільш важливих компонентів потенціалу підприємства – фінансового потенціалу.

Визначення сутності фінансового потенціалу, яке розглядається багатьма науковцями, дозволило окреслити декілька підходів його трактування.

Фінансовий потенціал у працях багатьох вчених визначається як обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат [15]. На думку автора ці ресурси приймають участь у виробничо-господарській діяльності та залучаються для фінансування певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Російський дослідник у сфері фінансового менеджменту В.Ковальов вказує на те, що «...фінансовий потенціал створює фундамент для трансформації наявного у підприємства ресурсного потенціалу (технологічного, матеріально-технічного, трудового, управлінського) в конкретні результати господарської діяльності підприємства» [43]. На думку українського вченого Н. Брегіна, до складу фінансового потенціалу включаються окремі складові фінансових ресурсів підприємства, а саме - статутний, додатковий і резервний капітал, цільове фінансування, фонди накопичення, оборотні активи тощо [20]. Згідно із твердженням українського вченого П. Стецюка, під фінансовим потенціалом розуміється сукупність фінансових ресурсів, з приводу яких на підприємстві виникають відповідні організаційно-економічні відносини, які в кінцевому рахунку спрямовані на забезпечення його високоефективного та прибуткового функціонування [85].

Дещо схоже трактування дають російські вчені П. А. Фомін і М. К. Старовойтов. На їх думку, фінансовий потенціал підприємства - це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату [92]. При цьому автори виділяють п'ять головних передумов, за дотримання яких досягається головна мета даних відносин (максимальний фінансовий результат), а саме:

- наявність у достатній кількості власного капіталу аби забезпечити відповідний рівень фінансової стійкості та ліквідності;
- існування достатніх можливостей з імобілізації капіталу із зовнішніх джерел у такому обсязі, який буде достатнім для реалізації ефективних проектів інвестиційного розвитку підприємства;

- створення умов, необхідних для забезпечення цільового рівня прибутковості власного та залученого капіталу;
- створення дієздатної та гнучкої системи управління фінансами підприємства, що створить можливість організації динамічного моніторингу та контролю надійності фінансового стану підприємства [92].

Провідний український фахівець у галузі фінансів І. Бланк зауважує, що характеристика фінансового потенціалу може бути виконана з позиції як короткострокової, так і довгострокової перспективи. У першому випадку говорять про ліквідність і платоспроможність фірми, у другому – про її фінансову стійкість [15]. З цим кореспондує таке визначення фінансового потенціалу як «... характеристика фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості і кредитоспроможності»[31].

П. В. Комарецька при трактування терміну «фінансовий потенціал» виділяє дві групи авторів. Одна група ототожнює фінансовий потенціал з фінансовими ресурсами, а друга – із фінансовим капіталом. Проте між ними є суттєва відмінність, яка проявляється через елементний склад, структуру, джерела формування та фактори впливу [46, с.5].

На основі опрацьованих літературних джерел окреслено дещо інші підходи. Серед представлених визначень сутності категорії «фінансовий потенціал» на рівні підприємства найбільшого поширення набув ресурсний підхід, який не враховує вплив управлінських рішень на його стан [34]. Даного підходу трактування дотримуються Ю. В. Сердюк-Копчекчі, О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк, О. Г. Мельник [80, 90, 59].

За характеристикою В. О. Кунцевич фінансовий потенціал є складовою загального економічного потенціалу підприємства та визначає його як здатність до оптимізації фінансової системи із залученням та використанням фінансових ресурсів [52, с.124].

П. В. Комарецька фінансовий потенціал розглядає «... як сукупність фінансових ресурсів і можливостей підприємства, які дають змогу забезпечити визначений стратегічний напрямок розвитку підприємства» [46, с.5]. Схоже

трактування представлено К. В. Іоненко, яка з точки зору функціонування фінансового потенціалу, розглядає його «як поєднання фінансових ресурсів та можливостей їх використання» [42]. Таке поєднання можливе за наявності дієвої організаційної складової, яка проявляється через відповідне управління фінансовим потенціалом сільськогосподарського підприємства.

Стецюк П. А. сформулював своє визначення фінансового потенціалу як спроможності підприємства генерувати позитивні грошові потоки в обсягах, адекватних його фінансовому стану. Забезпечення певного рівня генерації чистих грошових потоків виступає в цій системі як цільова функція формування, використання та розвитку фінансового потенціалу [84].

Інша група науковців ідентифікує фінансовий потенціал підприємства із системою відносин, які здатні забезпечити отримання максимально можливої величини прибутку. Проте для забезпечення позитивного результату діяльності підприємства у відносини вступають інші види потенціалу (виробничий, трудовий, інноваційний тощо).

Узагальнення наукових підходів сутності фінансового потенціалу сформувало власну позицію і надало можливість сформулювати сутність фінансового потенціалу виробничого підприємства як сукупності наявних фінансових ресурсів і можливостей підприємства щодо їхнього подальшого нарощування шляхом своєчасної адаптації до зовнішніх і внутрішніх змін з урахуванням галузевих особливостей, рівня ділової активності, інвестиційної привабливості за умови забезпечення фінансової безпеки.

Фінансовий потенціал, як економічна категорія, є складною динамічною системою, елементи якої взаємопов'язані і взаємообумовлені. Кожен елемент цієї системи залежить від рівня розвитку підприємства, конкурентної позиції, можливості залучення та поєднання окремих видів джерел фінансування, ефективності системи управління.

Фінансовий потенціал підприємства відіграє визначальну роль. По-перше, він впливає на виробничий потенціал з точки зору вільних фінансових ресурсів, достатності коштів на технологічні інновації. По-друге, він чинить вплив на

управлінський потенціал через стабільний фінансовий стан для нарощування стратегічного потенціалу, забезпечення прибутковості та рентабельності бізнесу, реалізації ефективних господарських стратегій. По-третє, ефективний фінансовий потенціал забезпечує формування ринкового потенціалу через фінансові можливості для здійснення маркетингових досліджень, забезпечення гнучкої цінової політики, значної ринкової частки, низьких витрат на збут та доведення продукції до споживача.

Як наслідок, фінансовий потенціал формує ключові напрями розвитку та ефективні інструменти перспективного використання усієї фінансової діяльності і відповідає за ефективне забезпечення руху грошових потоків від одних господарюючих суб'єктів до інших. Безумовно, для ефективного функціонування фінансового потенціалу необхідне правильне управління ним. Фінансовий менеджмент повинен при плануванні фінансових потоків використовувати весь доступний інструментарій, у тому числі орієнтацію на внутрішні і зовнішні позикові джерела фінансування. Тому завданням управління фінансовим потенціалом підприємства є оптимізація фінансових потоків з метою максимального збільшення позитивного фінансового результату. Для цього підприємство повинно розробити ефективний механізм управління фінансовим потенціалом.

1.2. Основи управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства

Важливою передумовою ефективного функціонування підприємств є розробка дієвого управлінського механізму для формування та ефективного використання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання. Оптимізація процесів формування й використання фінансового потенціалу залежить від

системи управління, адже базові механізми їх ефективного функціонування потребують комплексного вирішення зазначених проблем.

Для повного аналізу необхідно навести визначення поняття управління вцілому та управління фінансовим потенціалом підприємства.

В економічній літературі поняття «управління» розглядається з декількох точок зору: як функція (вид діяльності); як стиль керівництва, тобто позиція керівника; як процес управління; як інститут [15]. Ці підходи до визначення сутності процесу управління не мають суперечностей, вони, навпаки, доповнюють один одного, створюючи безперервність циклічно повторюваних процесів прийняття рішень, пов'язаних із виконанням функцій.

Друкер П. розглядає управління як особливий вид людської діяльності, що перетворює неорганізований натовп на ефективну цілеспрямовану та продуктивну групу. Тобто, управління є стимулом до змін [35].

Балабанов І.Т. дає визначення управлінню, як процесу розробки та здійснення керуючих дій, що направлені на досягнення цілей підприємств [8].

Інше визначення управлінню дають А.С. Большакова та В.І. Михайлов, які розглядають його як процес оптимального розподілу та руху ресурсів суб'єкта господарювання з визначеною метою, розробленим планом, безперервним контролем результатів роботи [17].

Бердникова Т.Б. вважає, що управління представляє собою вплив на процес, об'єкт чи систему для збереження стійкості чи переходу з одного стану в інший у відповідності до поставлених цілей [13].

Поняття «управління» доцільно розглядати в широкому та вузькому розумінні. У першому випадку управління – це сукупність впливів, обраних із безлічі можливих на підставі визначеної інформації і спрямованих на підтримку ідеї поліпшення функціонування керованого об'єкта відповідно до наявної програми або мети управління. Управління у вузькому значенні (управління підприємством), полягає в одержанні інформації про результати виконання певного процесу, порівнянні результатів із планом, ухваленні рішення і здійсненні коригувального впливу [15].

Астапова О. В. визначає, що найбільш загальному вигляді під стратегією по управлінню фінансовим потенціалом підприємства слід розуміти комплекс заходів по управлінню фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта з метою отримання економічної вигоди і забезпечення безперервного виробничого процесу [6].

На думку Ізрайлевої О. В., управління фінансовим потенціалом є системою раціонального управління процесом фінансування господарської діяльності підприємства, яка включає рух фінансових ресурсів та формування фінансових відносин, що виникають в результаті такого руху [40, с. 14]. Також, вона ототожнює дане поняття з фінансовим менеджментом.

Управління фінансовим потенціалом промислових підприємств є цілеспрямованим управлінським впливом на фінансові ресурси з метою досягнення фінансового добробуту промислових підприємств і нарощування рівня їх фінансового потенціалу для розвитку й відновлення виробництва на його інноваційній основі [58, с. 125].

Сутність управління фінансовим потенціалом полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства [29, с. 227].

Спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що управління фінансовим потенціалом підприємства представляє собою складний поетапний процес, що передбачає прийняття управлінських рішень з метою оптимізації фінансових і грошових потоків, співвідношення витрат та результатів, а також збільшення позитивного фінансового результату відповідно до обраної стратегії. Управління фінансовим потенціалом здійснюється на основі визначення тактичних та стратегічних цілей, що полягають у збільшенні обсягів виробництва, мінімізації ризиків, забезпечення рентабельності діяльності, фінансової рівноваги, ліквідності та фінансової стійкості підприємства [50, с. 126].

Таким чином, рівень фінансового потенціалу підприємства визначається обсягом та якістю наявних фінансових ресурсів, що є необхідною умовою

ведення господарської діяльності. Процес управління фінансовим потенціалом базується на фактичному фінансовому потенціалі та включає декілька етапів. До цих етапів можна віднести аналіз фінансового потенціалу, вироблення управлінських рішень та їх реалізація, порівняння планових та фактичних результатів. Метою управління фінансовим потенціалом є збереження фінансової стійкості, рівноваги та ліквідності, оптимізація грошових потоків, підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Отже, управління фінансовим потенціалом передбачає планування, організацію, контроль забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами для ведення виробничо-господарської діяльності з урахуванням стратегічних перспектив, а також забезпеченість власним капіталом в обсязі, необхідному для виконання умов ліквідності та фінансової стійкості. Визначення фінансового потенціалу та якісне управління ним є однією з першочергових потреб підприємства та умовою забезпечення його ефективної діяльності.

Для сучасних підприємств характерною є динамічна зміна факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ та комплексність вирішуваних задач, що проявляється в єдності економічних, управлінських, соціальних, психологічних та інших аспектів, що в свою чергу зумовлює необхідність використання комплексного системного підходу до управління фінансовим потенціалом підприємства. Звідси виникає необхідність дослідження та використання механізму управління фінансовим потенціалом, що є одним з елементів стратегічного управління фінансово-господарською діяльністю.

Механізм управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання має включати принципи, мету, задачі, функції механізму, інструменти, необхідні для його реалізації, інформаційну підтримку прийняття рішень відносно напрямів розвитку фінансового потенціалу [36; 75].

Механізм управління фінансовим потенціалом можна описати наступним чином. Фінансовий потенціал підприємства базується на принципах та меті і на нього впливають зовнішні фактори. Внутрішні фактори та фінансовий потенціал пов'язані двостороннім впливом один на одного. З мети впливають

завдання. Наступним елементом механізму є комплекс методів управління фінансовим потенціалом підприємства, ефективне використання яких має приводити до стійкого функціонування. Для визначення якості функціонування підприємства використовуються критерії ефективності, що встановлюються відповідно до мети. Якщо результати моніторингу є позитивними, то поставлена мета досягнена та підприємство може підтримувати отриманий результат або встановити нову мету. У випадку, коли результати моніторингу не є позитивними, необхідно повернутись до етапу вибору комплексу методів управління фінансовим потенціалом [83].

Концепція управління фінансовим потенціалом підприємства представлена на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства [50, с. 128]

Таким чином, механізм управління фінансовим потенціалом підприємства є системою, що забезпечує взаємодію діагностики, регулювання та моніторинг показників, що характеризують абсолютний, нормальний, нестабільний і кризовий типи фінансової стійкості підприємства та дають можливість підвищити ефективність управління фінансовим потенціалом підприємства.

Фактори, які обумовлюють розвиток елементів фінансового потенціалу та впливають на їх збалансованість і ефективність використання, можна поділити на дві групи – зовнішні і внутрішні (рисунок 1.2).

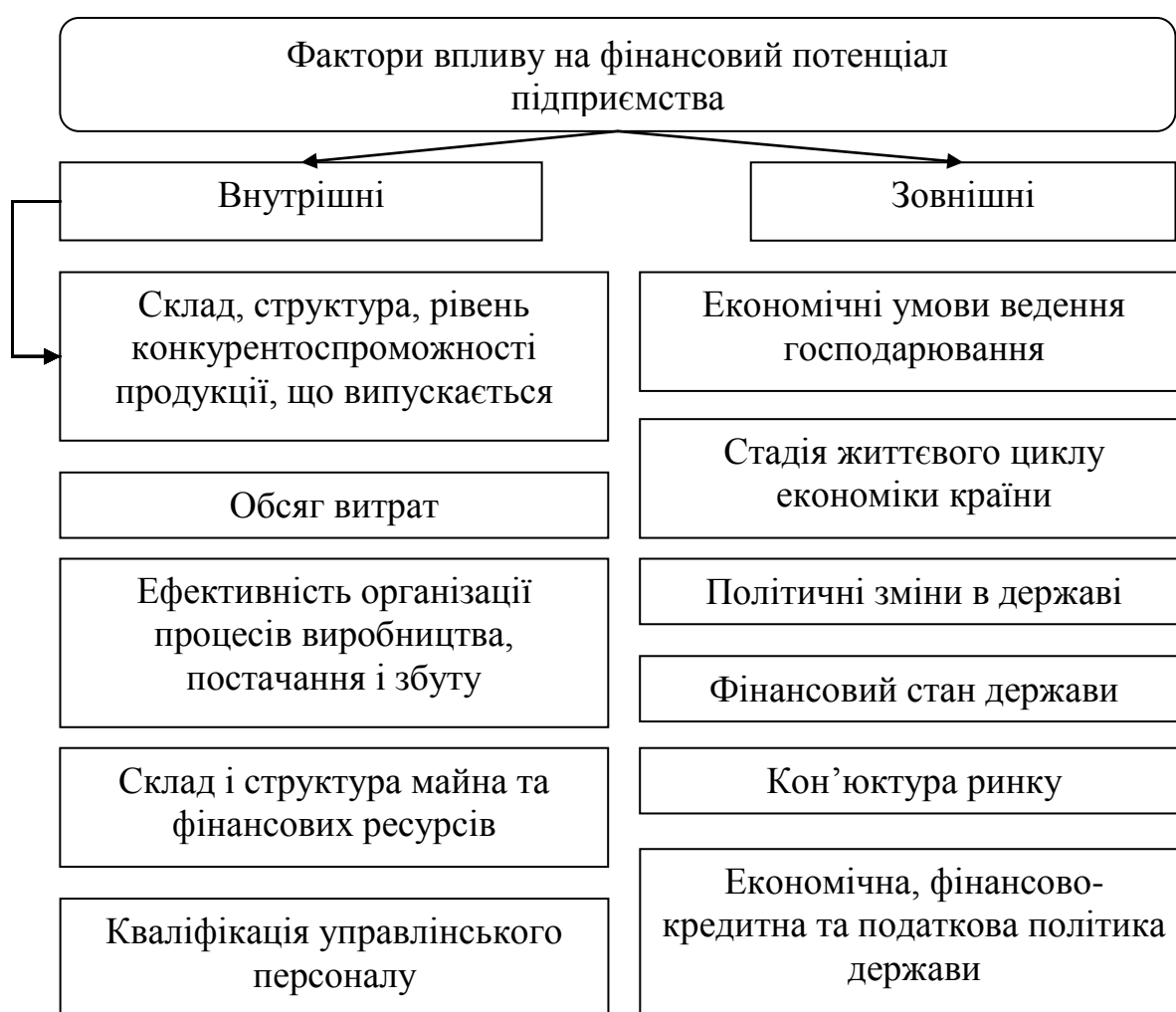

Рисунок 1.2 – Фактори впливу на фінансовий потенціал підприємства

При цьому слід зазначити, що вплив зовнішніх факторів визначається обмежувальними та стимулюючими заходами: податковими ставками,

процентними ставками, законодавчими, етнічними, суспільними нормами, тиском політичних сил тощо [60].

Зовнішні фактори несуть в собі низку проблем управління фінансовим потенціалом підприємства: можливість втрати чи недоотримання доходів підприємством в результаті зміни економічної ситуації та політичної нестабільності в країні; втрата підприємством ліквідності та платоспроможності внаслідок падіння курсу валют; нездатність господарюючого суб'єкта здійснювати розрахунки за своїми зобов'язаннями внаслідок зміни фіскальної політики держави; неможливість реалізації раніше випущеної продукції через значні зміни кон'юнктури ринків в результаті появи товарів, що дотуються державою.

Внутрішні фактори, в свою чергу, обумовлюють наступні проблеми управління фінансовим потенціалом: прорахунки у виробничій, фінансовій а інвестиційній діяльності підприємства (і, як наслідок, втрата доходів), в результаті неорганізованої та неефективної системи управління суб'єктом господарювання; простої у виробництві, викликані невиправданим вибором підприємств-постачальників; відсутність оборотних засобів, що зумовлює збої в реалізації продукції, що випускається; зниження фінансових можливостей підприємства внаслідок нераціональної структури капіталу через надмірне залучення кредитних ресурсів та нездатності вчасно погашати зобов'язання за ними тощо.

Фінансовий потенціал підприємства має надзвичайний динамізм та знаходиться під впливом численних факторів, тому організація його управління повинна базуватися на певних принципах, які відображають загальні економічні положення даного процесу та специфіку об'єкту, яким здійснюється управління (рисунок 1.3).

Зображені на рисунку 1.3 принципи управління фінансовим потенціалом взаємопов'язані між собою і характеризують як загальні вимоги до організації цього процесу, так і власне особливості фінансового потенціалу.

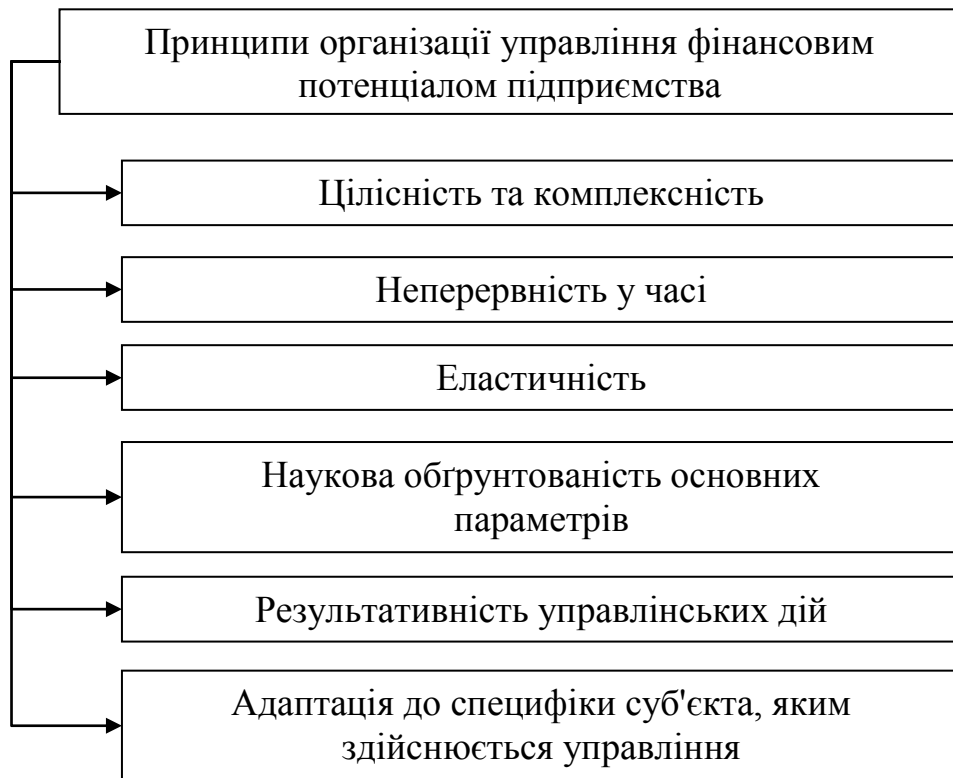

Рисунок 1.3 – Принципи організації управління фінансовим потенціалом підприємства

Принцип цілісності дозволяє забезпечити комплексність та узгодженість управлінських дій складових цієї категорії на всіх етапах його функціонування, чим посилюється вплив на всю господарську діяльність підприємства.

Принцип цілісності та комплексності доповнюється неперервністю управління фінансовим потенціалом, який передбачає постійну реалізацію управлінських дій від моменту створення підприємства до його ліквідації.

Неперервність управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання повинна досягатись не лише в різні періоди часу, але і в просторі, тобто на всіх етапах управління відповідним об'єктом.

Сутність принципу еластичності полягає у можливості пристосування всіх рішень, які приймаються і реалізуються, до реальних умов господарювання (мається на увазі обов'язкове врахування економічної, політичної, зовнішньої ситуації, внутрішніх умов господарювання, стан матеріальних, трудових і власних фінансових ресурсів, кредитоспроможність підприємства і платоспроможність його партнерів у бізнесі).

Для прийняття найбільш виправданих управлінських рішень необхідне дотримання принципу наукової обґрунтованості. Наукова обґрунтованість окремих показників, таких як обсяг, структура та використання фінансового потенціалу підприємства, дозволяє забезпечити цілісність та ефективність процесу управління.

Принцип результативності націлює управлінські дії на досягнення позитивних фінансових результатів всіх завдань у сфері фінансово-господарської діяльності, які плануються та реалізуються. Дотримання цього принципу необхідно враховувати при організації управлінських функцій на кожному етапі фінансової діяльності і при використанні складових елементів фінансового потенціалу.

Реальність управлінських дій досягається лише в тому випадку, якщо перераховані вище принципи враховують специфіку господарського і фінансового обороту суб'єкта управління і адаптовані до умов його функціонування в конкретній економічній і політичній ситуації.

Ефективне управління фінансовим потенціалом підприємства можливе лише за умови правдивої цілісної картини фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта, що є результатом адекватно проведеного аналізу.

1.3. Методи оцінки фінансового потенціалу підприємства

У літературних джерелах досить багато уваги акцентується на термінологічному та класифікаційному аспектах фінансового потенціалу підприємства, але недостатньо уваги відводиться методичному забезпеченню її оцінювання. При цьому майже відсутні конкретні розробки стосовно ідентифікування рівня потенціалу підприємства як необхідної передумови прийняття управлінських рішень перспективного характеру.

Принципову модель оцінки фінансового потенціалу підприємства наведено Толпежніковим Р. О. (рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Модель оцінювання фінансового потенціалу підприємства [88]

Оцінка фінансового потенціалу дозволяє вибрати основні напрями активізації діяльності підприємств, виробити необхідну стратегію поведінки, спрямовану на мінімізацію втрат і фінансового ризику від вкладень в їх діяльність.

Зазначимо, що сучасні концепції дослідження фінансового потенціалу підприємства застосовують певні моделі або сукупність моделей та методик. Зокрема, В.О. Кунцевич, проаналізувавши методичну основу діагностики фінансового потенціалу підприємства, виділив такі методи: метод застосування інтегральної (факторної) моделі; метод експертних оцінок фінансових

коефіцієнтів або фінансових індикаторів; комбінований метод [53, с. 69]. Автор зауважив, що найефективнішим методом дослідження фінансового потенціалу підприємства є комбінований. Він поєднує детерміновані математичні залежності між індикаторами та факторами, а також враховує вплив зовнішнього та внутрішнього середовищ і рівень менеджменту на підприємстві.

Серед наявних в літературі поглядів на комбінований підхід до оцінювання фінансового потенціалу підприємства особливої уваги заслуговують праці П.А. Фоміна, М.К. Старовойтова, О.В. Парацій, що пропонують здійснювати оцінку фінансового потенціалу підприємства за наступними етапами, що зображені на рисунку 1.5.

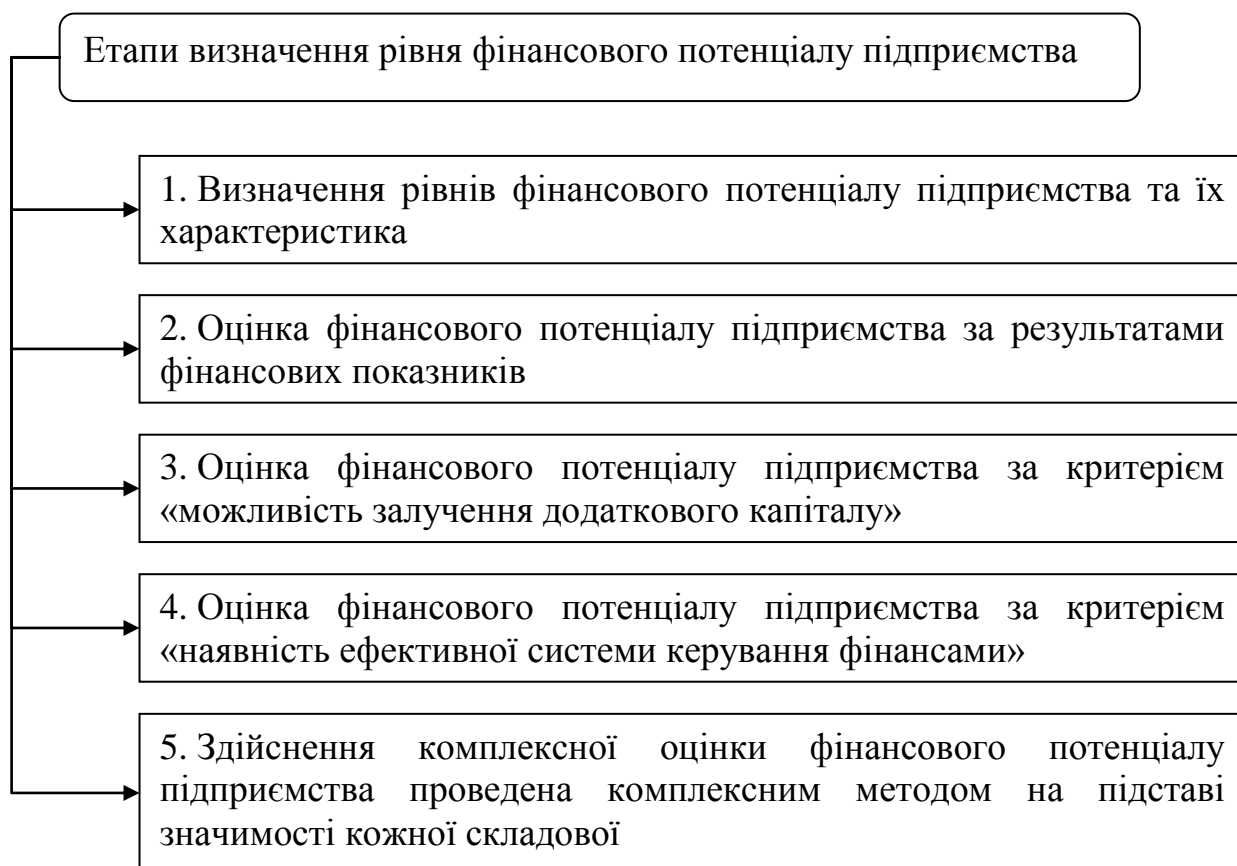

Рисунок 1.5 – Етапи визначення рівня фінансового потенціалу [68, с. 19]

У процесі дослідження визначено, що базовою основою оцінки фінансового потенціалу повинен бути аналіз фінансового стану підприємства на основі коефіцієнтів, розробкою методики його оцінки займалась значна група дослідників, з-поміж яких: О. Ареф'єва, І. Бланк, М. Дем'яненко, З. Живко, К. Ізмайлова, А. Шеремет та інші. Методичний підхід цієї групи

науковців ґрунтується на системі показників без приведення до єдиного показника [4, 15, 32, 41].

Фінансову складову потенціалу підприємства Педченко Н. С. пропонує оцінювати на основі наступних показників:

- капітал, його ціна;
- прибуток, його використання;
- рентабельність діяльності за галузями;
- фінансове становище, платоспроможність, ліквідність, сталість;
- оборотний капітал, його структура;
- тривалість циклу (виробничого, торговельного) за галузями;
- статутний, пайовий капітал; власні кошти та їх розміщення;
- поточні зобов'язання, їх склад та структура [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Виходячи з того, що інтерпретація фінансового потенціалу відбувається з результативних позицій та з врахуванням специфіки фінансової діяльності й управління процесом формування та використання фінансових ресурсів, то і аналіз фінансового потенціалу необхідно проводити на основі аналізу фінансових ресурсів.

Оцінку фінансових ресурсів підприємства, за Козачком І. А., необхідно проводити за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства [45]. Критерії та показники оцінки фінансових ресурсів підприємства за Козачком І. А. зображено на рисунку 1.6.

На нашу думку, оцінка фінансових ресурсів підприємства повинна здійснюватись на основі аналізу джерел формування фінансових ресурсів та ефективності їх використання.

Формування фінансового потенціалу виробничого підприємства – це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, які забезпечують стабільність розвитку та ефективне відтворення [90, с.27].

Рисунок 1.6 – Критерії та показники управління фінансовими ресурсами підприємства [45]

Основними задачами формування фінансового потенціалу виробничого підприємства є:

- забезпечення підприємства необхідними фінансовими коштами для здійснення фінансово-господарської діяльності;
- проведення НДДКР з метою виробництва конкурентоспроможної продукції, що особливо важливо в сьогоденних умовах господарювання;
- проведення різноманітних маркетингових досліджень і заходів та ін.

Як уже згадувалося нами раніше, капітал є основним вимірником ринкової вартості підприємств. Він виступає основним фактором виробництва,

характеризує його фінансові ресурси, які забезпечують дохід, а також є індикатором рівня ефективності господарювання. Саме тому, необхідним стає проведення аналізу джерел формування капіталу: оцінка структури джерел фінансових ресурсів у цілому, аналіз джерел власних коштів та позикових коштів, аналіз кредиторської заборгованості. Аналіз капіталу господарюючого суб'єкта пропонується здійснити на основі дослідження змін в структурі та складі власного та позикового капіталу, а також розрахунку вартості власного оборотного капіталу виробничого підприємства.

Для забезпечення довгострокової виробничої та ефективної діяльності будь-якому підприємству необхідно мати достатній рівень поточних активів для того, щоб бути спроможним покрити кредиторські зобов'язання і зберегти свою ліквідність та платоспроможність. Виходячи з цього необхідним постає аналіз оборотних активів виробничого підприємства шляхом дослідження структури та динаміки оборотного капіталу та дебіторської заборгованості.

Наступним етапом проведення оцінки фінансового потенціалу виробничого підприємства є аналіз ефективності використання фінансових ресурсів. Вимір величини фінансового потенціалу підприємства та оцінка рівня його використання є необхідним для проведення ефективної фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства, незалежно від галузевої приналежності, форми власності, розміру та інших ознак. Завдяки періодичним процедурам виміру та оцінки працівники підприємства отримують наступні можливості:

- отримання у будь-який необхідний момент часу достовірної інформації щодо розмірів фінансового потенціалу, рівня та ефективності його використання, величини наявних резервів і т.п.;

- визначення причин неефективного використання і відтворення фінансового потенціалу та їх усуненню за допомогою певних заходів;

- оперативного управління процесами формування, використання та відтворення фінансового потенціалу;

- створення необхідних передумов для розширення можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів та ін.

Варто зазначити, що головною метою аналізу діяльності виробничого підприємства є визначення фінансових можливостей та резервів підвищення фінансового потенціалу для розробки подальшої стратегії управління, яка б передбачала досягнення максимально ефективного способу господарювання у сучасних умовах економіки. Оцінка ефективності використання фінансового потенціалу характеризується прибутковістю підприємств, а саме можливостями щодо самофінансування та залученням зовнішніх джерел фінансування; ступенем фінансової незалежності підприємства; його кредитною, інвестиційною, дивідендною та емісійною політикою; фінансовими прогнозами з викладенням у поточному стані справ і конкретної ідеї його досягнення. При оцінці фінансового потенціалу, особливу увагу слід звертати на можливості щодо залучення фінансових ресурсів. Саме тому, про ефективність використання фінансового потенціалу виробничих підприємств свідчать саме показники, які є результатом господарської діяльності підприємств, а саме розмір та динаміку чистого прибутку або збитку.

Необхідним також є розрахунок відносних показників рентабельності підприємства, що пропонується здійснити на основі наступних показників.

Рентабельність продукції – характеризує вигідність виробництва продукції, яка випускається або реалізується підприємством; цей показник використовується при внутрішньогосподарських аналітичних розрахунках, при контролі прибутковості, при впровадженні нових видів продукції. Цей показник обчислюють шляхом ділення прибутку на величину собівартості реалізованої продукції і використовують при оцінці ефективності поточних витрат, їх окупності. Показує розмір прибутку на 100 грн витрат реалізованої продукції чи виконаних робіт.

Рентабельність реалізації (продажу) розраховують діленням прибутку на суму отриманої виручки Він характеризує ефективність підприємницької діяльності: скільки прибутку отримало підприємство з 1 гривні продаж.

Рентабельність капіталу (майна) визначають як відношення прибутку до середньої вартості капіталу (майна), який знаходиться у розпорядженні підприємства і характеризує прибуток у розрахунку на 100 грн. вартості усього майна.

Рентабельність позикового капіталу визначають як відношення прибутку до середньої вартості позикового капіталу господарюючого суб'єкта.

Рентабельність власного капіталу характеризує розмір прибутку, одержаний на кожну гривню власних коштів і визначається як відношення прибутку до середнього розміру власного капіталу підприємства.

Рентабельність власного оборотного капіталу господарюючого суб'єкта характеризує розмір прибутку в розрахунку на 100 грн. власного оборотного капіталу.

Рентабельність основних засобів рахують шляхом ділення прибутку на середню вартість основних засобів і вона показує розмір прибутку, який одержано на одиницю основних засобів.

Рентабельність оборотних активів визначають як відношення прибутку до середньої вартості матеріальних оборотних активів Цей показник показує скільки прибутку одержано з одиниці оборотних активів.

Рентабельність трудових ресурсів характеризується прибутком у розрахунку на 1 грн. витрат на оплату праці, який визначений шляхом ділення суми прибутку на витрати на оплату праці і показує розмір прибутку в розрахунку на 1 грн. витрат, що пов'язані з утриманням трудових ресурсів.

Наступним етапом дослідження ефективності використання фінансових ресурсів є оцінка ефективності використання оборотних та необоротних активів. Так, оцінку ефективності використання необоротних активів виробничого підприємства слід досліджувати на основі розрахунку інтегрального показника ефективності використання основних засобів. Інтегральний показник ефективності основних засобів відображає умовний середній економічний ефект у вигляді виручки від реалізації та прибутку, який припадає на кожну гривню витрат, що вкладені в основні засоби.

Перший інтегральний показник розраховується наступним шляхом:

$$\Phi E^1 = \sqrt{\Phi B \times \Phi P}, \quad (1.1)$$

Для розрахунку другого інтегрального показника ефективності використання основних засобів використовується формула:

$$\Phi E^2 = \sqrt{\Phi B \times \Phi P \times \Phi T}; \quad (1.2)$$

де ΦE – інтегральний показник ефективності використання основних засобів;

ΦB – фондovіддача основних засобів;

ΦP – рентабельність основних засобів;

ΦT – рівень ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності.

Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється через показники його оборотності, а саме: оборотність грошових коштів, запасів та коштів у розрахунках. Оскільки критерієм оцінки ефективності використання оборотних активів є фактор часу, то використовуються показники, які відображають тривалість обороту в днях або загальний час обороту та швидкість обороту.

Третій етап – аналізується ліквідність балансу підприємства, який передбачає оцінку активів за рівнем їх ліквідності і пасивів за ознакою терміновості їх погашення. На цьому етапі головною метою є перевірка одночасності надходження і витрачання фінансових ресурсів підприємства, тобто його здатність розраховуватись за своїми зобов'язаннями власним майном за певний період часу [15].

За рівнем ліквідності статті активів умовно можна розподілити на чотири групи:

Перша група (A1) – абсолютно ліквідні активи (грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення).

Друга група (A2) – активи, що швидко реалізуються (готова продукція, товари відвантажені, поточна дебіторська заборгованість). Ліквідність таких

активів різна і залежить від низки факторів: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банках, попиту на продукцію та її конкурентоспроможності, місцезнаходження контрагентів та їх платоспроможності, умов надання комерційних кредитів покупцям, форм розрахунків тощо. Слід зауважити, що основною складовою цієї групи є дебіторська заборгованість. З метою підвищення ліквідності менеджмент підприємства певною мірою може управляти активами другої групи, зокрема, змінюючи строки кредитування покупців.

Третя група (А3) – активи, що повільно реалізуються (виробничі запаси та незавершене виробництво). Говорячи про меншу ліквідність запасів порівняно з іншими видами оборотних активів, виходимо із суті кругообігу грошових коштів на підприємстві, де запаси розглядаються як проміжний елемент технологічного процесу.

Четверта група (А4) – активи, що важко реалізуються (необоротні активи).

Оскільки в складі короткострокових пасивів можна виділити зобов'язання різного ступеня строковості, то одним зі способів оцінки ліквідності на стадії попереднього аналізу є зіставлення певних елементів активу з відповідними елементами пасиву. У зв'язку з цим усі зобов'язання підприємства залежно від строковості їх погашення поділяють на чотири групи:

Перша група (П1) – найбільш строкові зобов'язання (кредиторська заборгованість та кредити банку, строк повернення яких настав).

Друга група (П2) – середньострокові зобов'язання (короткострокові кредити банку).

Третя група (П3) – довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банку та позики).

Четверта група (П4) – власний (акціонерний) капітал, що постійно є в розпорядженні підприємства.

Ліквідність балансу показує рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строкам погашення зобов'язань. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі умови: $A1 \geq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$; $A4 \leq П4$.

Наступним етапом проведення аналізу фінансових результатів необхідно здійснити оцінку фінансової стійкості підприємства. Фінансову стійкість підприємства пропонується досліджувати за системою узагальнюючих показників. Узагальнюючим показником фінансової незалежності є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів. Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, довгостроковими зобов'язаннями та короткостроковими кредитами і позиками. Розглянемо методику розрахунку узагальнюючих показників фінансової стійкості (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Методика розрахунку узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства [74, с. 191]

Показники	Алгоритм розрахунку за балансом
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	$H_1 = \text{ряд. (1495 - 1195)}$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_2 = H_1 + \text{ряд. (1595 + 1700)}$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_3 = H_2 + \text{ряд. (1600+1605)}$
Запаси	$H_4 = \text{ряд. 1100}$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	$E_1 = H_1 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$E_2 = H_2 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових	$E_3 = H_3 - H_4$

кредитів та позик для формування запасів	
Запас стійкості фінансового стану, днів	де В – ряд. 2000 форми №2
Надлишок (+) нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	$D = E_3 / H_4$

При оцінці фінансового стану потрібно врахувати, що:

1. Якщо $E_1, E_2, E_3 > 0$ – то підприємство має абсолютну фінансову стійкість;
2. Якщо $E_1 < 0, E_2 > 0, E_3 > 0$ – то підприємство має нормальну стійкість;
3. Якщо $E_1 < 0, E_2 < 0, E_3 > 0$ – то підприємство має нестійке фінансове положення;
4. Якщо $E_1, E_2, E_3 < 0$ – то підприємство має кризовий фінансовий стан.

Доповнити оцінку фінансової стійкості на основі узагальнюючих показників слід частковими показниками фінансової стійкості підприємства. Основними частковими показниками оцінки фінансової стійкості є:

— коефіцієнт автономії – характеризує частку власного капіталу у загальній вартості майна та розраховується шляхом ділення суми власного капіталу до загальної вартості майна господарюючого суб'єкта;

— коефіцієнт концентрації позикового капіталу – показник фінансової стійкості, який характеризує ступінь участі позикового капіталу при формування майна підприємства;

— коефіцієнт фінансування – показник фінансової стійкості підприємства, який показує, яка частка діяльності фінансується за рахунок власного капіталу;

— коефіцієнт заборгованості – показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу;

— коефіцієнт маневреності – показує, яка частина власного капіталу підприємства вкладена у найбільш ліквідні активи;

— коефіцієнт фінансової стійкості – показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашення власним капіталом.

На нашу думку доповнити оцінку фінансового потенціалу виробничого підприємства необхідно і методами експрес-діагностики.

Експрес-метод оцінки фінансового потенціалу пропонує застосовувати і Турчак Б. Б, та Чижинська С. Д. Так, на їх думку фінансовий потенціал підприємства пропонується проводити на основі основних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а також визначення порогових значень показників з метою віднесення їх до того чи іншого рівня фінансового потенціалу підприємства (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Експрес-аналіз фінансових показників для оцінки фінансового потенціалу підприємства [89, с. 50]

№	Назва показника	Розрахунок
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал / Валюта балансу
2	Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання
3	Коефіцієнт термінової ліквідності	Оборотні активи – Виробничі запаси / Поточні зобов'язання
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Кошти та їх еквіваленти + Поточні фінансові інвестиції / Поточні зобов'язання
5	Рентабельність усіх активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів
6	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал
7	Ефективність використання активів для виробництва продукції	Чистий дохід / Валюта балансу
8	Частка заборгованості в загальній сумі джерел	Поточні + Довгострокові зобов'язання / Валюта балансу
9	Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	Власний капітал / Залучений капітал

Для визначення рівня фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта за розрахованими фінансовими показниками необхідно порівняти їх отримані результати із рекомендованими даними рейтингової оцінки, що наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками [89]

Показник	Рівень ФПП		
	високий	середній	низький
Коефіцієнт фінансової незалежності	> 0,5	0,3-0,5	< 0,3
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2,0	1,0-2,0	< 1,0
Коефіцієнт термінової ліквідності	> 0,8	0,4-0,8	< 0,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1
Рентабельність усіх активів	> 0,1	0,05-0,1	< 0,05
Рентабельність власного капіталу	> 0,15	0,1-0,15	< 0,1
Ефективність використання активів для виробництва продукції	> 1,6	1,0-1,6	< 1,0
Частка заборгованості в загальній сумі джерел	< 0,5	0,7-0,5	> 0,7
Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	> 0,26	0,1-0,26	< 0,1

Дослідження О. А. Островської виявили деякі недоліки комплексної оцінки фінансового стану підприємств, серед яких «... відсутність поглибленої класифікації рівнів фінансового стану, внаслідок чого підприємство, що має недостатню фінансову стійкість, може бути віднесено до підприємств із «задовільним» фінансовим станом» [66]. Автором розроблено та запропоновано до використання модель визначення стійкості фінансового стану залежно від ступеню виконання нерівностей:

$$\left\{ \begin{array}{l} K_{\text{оновлення ОЗ звітного періоду}} > K_{\text{вибуття ОЗ звітного періоду}} \\ K_{\text{оновлення ОЗ звітного періоду}} > K_{\text{оновлення ОЗ попереднього періоду}} \\ Z \geq 0,033 \\ K_{\text{Бівера}} > 0,17 \end{array} \right. \quad (1.3)$$

де $K_{\text{оновлення ОЗ}}$ – коефіцієнт оновлення основних засобів,

$K_{\text{вибуття ОЗ}}$ – коефіцієнт вибуття основних засобів,

Z – інтегрований показник оцінки фінансового стану.

При цьому коефіцієнт Бівера та інтегрований показник оцінки фінансового стану пропонується розраховувати наступним чином:

$$Z = K_{\text{фондов.}} \times K_{\text{шв.л.}} \times K_a \times K_{\text{р. основної д-ті}}, \quad (1.4)$$

де $K_{\text{фондов.}}$ – коефіцієнт фондоддачі;

$K_{\text{шв. л.}}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності;

K_a – коефіцієнт автономії;

$K_{\text{р. основної д-ті}}$ – коефіцієнт рентабельності основної діяльності.

$$K_{\text{Бівера}} = \frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}}{\text{Довгострокові} + \text{Короткострокові зобов'язання}} \quad (1.5)$$

Отже, проведення аналізу фінансового потенціалу виробничого підприємства повинно проводитись за трьома напрямками: аналіз джерел формування фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, оцінка ефективності використання фінансових ресурсів та експрес-діагностика рівня фінансового потенціалу підприємства. Отримані результати є невід'ємною частиною раціонального ведення господарства будь-якого суб'єкта господарювання та основою для отримання вихідної точки в цілеспрямованому впливі управлінської системи підприємства на ті чи інші сфери його діяльності для досягнення поставленої мети, цілей та місії підприємства.

Висновки за розділом 1

Проведене дослідження наукових підходів сутності поняття «фінансовий потенціал» дало змогу сформулювати сутність фінансового потенціалу виробничого підприємства як сукупності наявних фінансових ресурсів і можливостей підприємства щодо їхнього подальшого нарощування шляхом

своєчасної адаптації до зовнішніх і внутрішніх змін з урахуванням галузевих особливостей, рівня ділової активності, інвестиційної привабливості за умови забезпечення фінансової безпеки.

Теоретичний аналіз управління фінансовим потенціалом підприємства визначив суть даного поняття як складного поетапного процесу, що передбачає прийняття управлінських рішень з метою оптимізації фінансових і грошових потоків, співвідношення витрат та результатів, а також збільшення позитивного фінансового результату відповідно до обраної стратегії. Метою управління фінансовим потенціалом є збереження фінансової стійкості, рівноваги та ліквідності, оптимізація грошових потоків, підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Визначено, що механізм управління фінансовим потенціалом підприємства є системою, яка забезпечує взаємодію діагностики, регулювання та моніторингу показників, що характеризують абсолютний, нормальний, нестабільний і кризовий типи фінансової стійкості підприємства та дають можливість підвищити ефективність управління фінансовим потенціалом підприємства.

Схематично окреслено механізм управління фінансовим потенціалом підприємства, що можна описати наступним чином. Фінансовий потенціал підприємства базується на принципах та меті, на нього впливають зовнішні фактори. Внутрішні фактори та фінансовий потенціал пов'язані двостороннім впливом один на одного. З мети випливають завдання. Наступним елементом механізму є комплекс методів управління фінансовим потенціалом підприємства, ефективне використання яких має приводити до стійкого функціонування. Для визначення якості функціонування підприємства використовуються критерії ефективності, що встановлюються відповідно до мети. Якщо результати моніторингу є позитивними, то поставлена мета досягнута та підприємство може підтримувати отриманий результат або встановити нову мету. У випадку, коли результати моніторингу не є

позитивними, необхідно повернутись до етапу вибору комплексу методів управління фінансовим потенціалом.

Головними етапами визначення рівня фінансового потенціалу підприємства є: визначення рівнів фінансового потенціалу та їх характеристика; оцінка фінансового потенціалу за результатами фінансових показників; оцінка фінансового потенціалу підприємства за критерієм «можливість залучення додаткового капіталу»; оцінка фінансового потенціалу за критерієм «наявність ефективної системи керування фінансами», здійснення комплексної оцінки фінансового потенціалу підприємства проведена комплексним методом на підставі значимості кожної складової.

Визначено, що аналіз фінансового потенціалу підприємства повинен проводитись на основі трьох напрямків: аналіз джерел формування фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, оцінка ефективності використання фінансових ресурсів та експрес-діагностика рівня фінансового потенціалу підприємства. Так, першим напрямом є аналіз джерел формування фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта на основі дослідження структури та динаміки власного, позикового та оборотного капіталів, а також власного оборотного капіталу. Оцінку напрямів використання фінансових ресурсів виробничого підприємства пропонується провести на основі дослідження динаміки чистого прибутку господарюючого суб'єкта, а також розрахунку показників ефективності використання основних та оборотних фондів, оцінці ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та оборотності активів. Доповнити оцінку формування і використання фінансових ресурсів пропонується з використанням методу експрес-аналізу та моделлю визначення стійкості фінансового стану залежно від рівня виконання нерівностей.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

ПрАТ «ПІРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

2.1 Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства
ПрАТ «Пирятинський сирзавод»

Приватне акціонерне товариство «Пирятинський сирзавод» (далі підприємство) утворене шляхом реорганізації і перетворення колективного підприємства «Пирятинський сир завод», за рішенням установчих зборів засновників ЗАТ «Пирятинський сир завод» 02 жовтня 2004 р., а потім і в ПрАТ «Пирятинський сирзавод» відповідно до загальних зборів в 2016 році.

Підприємство є юридичною особою, здійснює діяльність передбачену Статутом ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Свою діяльність спрямовує на найбільш повне задоволення потреб населення в продовольчих товарах, на основі поєднання інтересів населення і членів трудового колективу.

Основні напрямки діяльності:

- виробництво сирів твердих і плавлених;
- виробництво масла тваринного, продукції з незбираного молока;
- виробництво сухої молочної сироватки;
- оптово-роздрібна і фірмова торгівля;
- виробництво інших продовольчих товарів.

Головною сферою діяльності підприємства є організація закупки молока у сільгоспвиробників і населення та подальша ефективна переробка всіх його складових на високоякісний продукт.

Основні обсяги молока переробляються на сири тверді жирні, питома вага сирів жирних в обсязі продукції близько 89%, сиру «Російського» понад 60%.

Побудований в 1973 році Пирятинський сирзавод в перший рік своєї роботи зайняв лідируючі позиції за основним видом продукції - сиру «Російському».

Введена в 2007 році повністю автоматизована лінія формування і пресування сирів Іспанської фірми «Фібоса», і потужності підприємства з переробки молока на твердий сир зросли до 504 т. на добу, тобто 50 тонн на добу сиру твердого.

В даний час підприємство виробляє близько 40 тонн на добу цього високопоживного продукту. Останні роки підприємство наростило обсяги виробництва сирів твердих, плавлених, а також іншої продукції і працює над розширенням асортименту та покращенням якості продукції. Асортимент продукції, яку сьогодні виробляє підприємство, складає понад 110 найменувань, із них сирів твердих понад 25 найменувань. Співпраця з закордонними фірмами, прогресивні технології та багаторічний досвід роботи персоналу дозволяє стверджувати, що пропонований ринку товар має високу якість, помірну ціну і стійкий попит споживачів.

Дільниця з виробництва сиру оснащена сучасним обладнанням Німецького, Польського та Іспанського виробництва. На дільниці прийомки молока також встановлено 4 лінії приймання молока виробництва Німеччини.

Для покращення якості сировини молоко проходить через бактофугу виробництва фірми «Альфа Лаваль» (Швеція). Якісне миття обладнання забезпечують три миючі станції (СІР мийки), які працюють в автоматичному режимі.

На ПрАТ «Пирятинський сирзавод» діє система менеджменту якості згідно стандарту ISO 9001:2000.

Зароблені колективом кошти направляються на модернізацію, технічне переоснащення, вдосконалення технологій, покращення якості молока, що дає змогу виробляти продукцію, яка відповідає вимогам ринку.

Здійснимо аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Основним джерелом аналізу є бухгалтерський баланс, який містить дані, що характеризують майновий та фінансовий стан підприємства на певну дату, відображають дані про господарські активи та джерела їх формування. В процесі аналізу підприємства використовуються

методи горизонтального (визначають абсолютні та відносні зміни різних статей балансу) та вертикального аналізу (визначають питому вагу окремих статей та їх змін). Для здійснення своєї діяльності кожне підприємство повинне мати у розпорядженні власне майно, капітал, трудові ресурси та ін.

Аналіз майна підприємства здійснюється на основі агрегованого балансу підприємства та структури і динаміки оборотних активів. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Майно – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому. У складі майна виділяють оборотні і необоротні активи, які можуть бути використані у внутрішньому обороті та поза його межами. Тож проаналізуємо показники структури та динаміки майна ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка майна підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.(тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Необоротні активи	71460	77091	79049	5631	7,88	1958	2,54
2. Оборотні активи	365566	462746	485687	97180	26,58	22941	4,96
2.1. Запаси	63791	119144	152028	55353	86,77	32884	27,60
2.2. Дебіторська заборгованість	191373	177317	220156	-14056	-7,34	42839	24,16
2.3. Грошові кошти	110402	166285	113503	55883	50,62	-52782	-31,74
Майно, разом	437026	539837	564736	102811	23,53	24899	4,61

Дані таблиці 2.1 свідчать, що вартість майна протягом 2016-2018 рр. збільшилась на 127710 тис. грн.: у 2017 році порівняно з 2016 роком вартість

збільшилась на 102811 тис. грн., а у 2018 році в порівнянні з 2017 роком – ще на 24899 тис. грн. Це заслуговує позитивної оцінки, адже збільшення валюти балансу свідчить, як правило, про ріст виробничих потужностей підприємства, розширення обсягів діяльності виробництва, однак необхідно враховувати фактор інфляції. У структурі майна спостерігається тенденція до зменшення частки необоротних активів у сукупних активах підприємства. Так, необоротні активи становлять майже 17% від валюти балансу в 2016 році, 14,3% – в 2017 році та 14% – в 2018 році, що є позитивною тенденцією. Структуру майна підприємства в 2018 році зображено на рисунку 2.1.

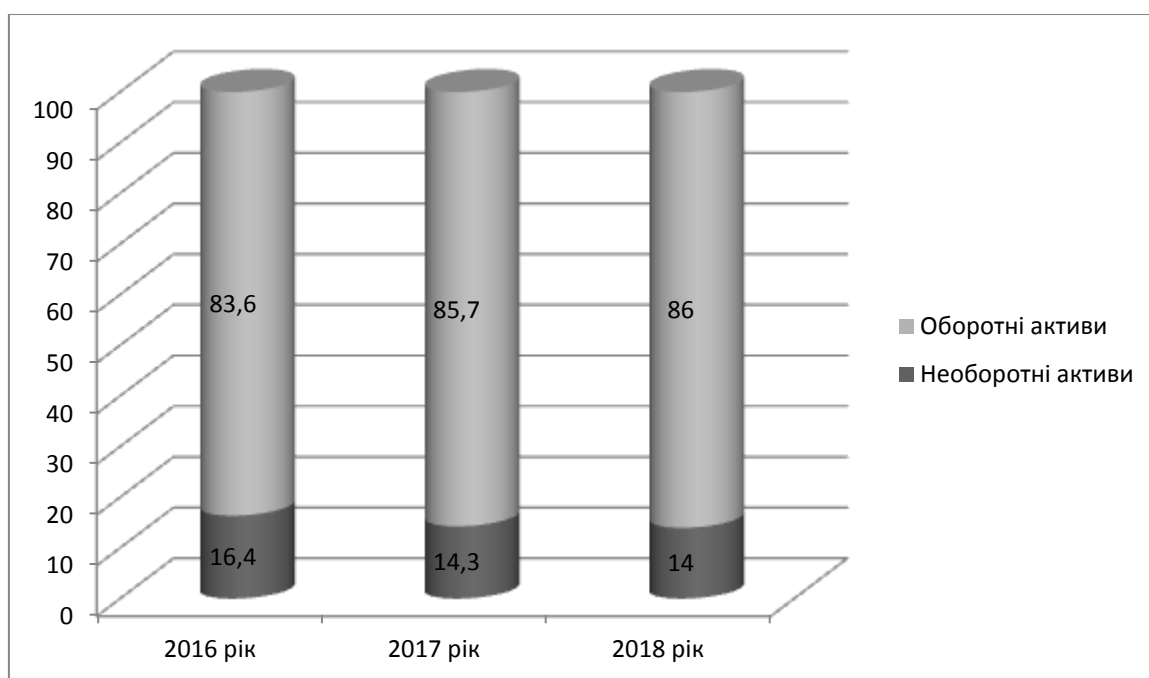

Рисунок 2.1 – Структура майна підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2018 рік, %

Вартість необоротних активів у 2017 році порівняно з 2016 роком збільшилась на 5631 тис. грн. та становила – 77091 тис. грн., а в 2018 році порівняно з 2017 – ще на 1958 тис. грн. або на 2,54%. Така тенденція до незначного збільшення необоротних активів свідчить про незначне технічне оснащення підприємства та посилення зносу основних засобів, що негативно впливає на фінансовий потенціал підприємства.

У 2017 році порівняно з 2016 роком вартість оборотних активів збільшилась на 97180 тис. грн. або на 26,58%, а у 2018 році вартість оборотних

активів склала – 485687 тис. грн., що більше ніж в 2017 році на 22941 тис. грн. Загальне зростання вартості оборотних активів викликано збільшенням суми дебіторської заборгованості підприємства та запасів. Так, протягом 2017 року в порівнянні з 2016 роком сума запасів зросла на 55353 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 32884 тис. грн., або на 27,69%. Дана тенденція свідчить про збільшення потужності виробництва ПрАТ «Пирятинський сирзавод».

Вартість дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років збільшилась. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення вартості на 14056 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось збільшення на 42839 тис. грн. або на 24,16%, що на кінець року становило 220156 тис. грн. Такі зміни свідчать про погіршення роботи фінансової, бухгалтерської та юридичної служб підприємства і призведуть до зменшення наявних грошових активів, спрямованих на погашення поточних зобов'язань за розрахунками, скорочення обсягів господарської діяльності.

В 2017 році порівняно з 2016 роком грошові кошти підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» збільшились на 50,62% і становили – 166285 тис. грн., але вже в 2018 році в порівнянні з 2017 роком відбулось зменшення вартості на 52782 тис. грн., або на 31,74%.

Формування майна підприємства здійснюється за рахунок власних і позикових джерел. Як зазначалось раніше, власними джерелами виступає власний капітал, до позикових відносять довгострокові та поточні зобов'язання і забезпечення підприємства, зобов'язання пов'язанні з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, а також чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду. На наступному етапі аналізу необхідно дослідити за рахунок яких джерел було сформоване майно підприємства, що наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Склад та динаміка капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2010 року порівняно з 2009 р.		Відхилення (+;-) показника 2011 року порівняно з 2010 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відно- сне, %	абсолютне, тис. грн.	відно- сне, %
Капітал станом на кінець року	437026	539837	564736	102811	23,53	24899	4,61
1. Власний капітал	166682	263085	146725	96403	57,84	-116360	-44,23
1.1. Власний оборотний капітал	157701	185994	67676	28293	17,94	-118318	-63,61
1.2. Нерозподілений прибуток	134 707,00	231110	114717	96403	71,56	-116393	-50,36
2. Позиковий капітал	270344	276752	418011	6408	2,37	141259	51,04
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	62479	15285	28712	-47194	-75,54	13427	87,84
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.	207865	261467	389299	53602	25,79	127832	48,89
- короткострокові кредити банків	0	25000	28500	25000	X	3500	14,00
- поточна кредиторська заборгованість	197693	227912	351976	30219	15,29	124064	54,44
- поточні забезпечення	2874	4499	6337	1625	56,54	1838	40,85
- інші поточні зобов'язання	7298	4056	2486	-3242	-44,42	-1570	-38,71

Підприємство ПрАТ «Пирятинський сирзавод» станом на кінець 2018 року має загальний розмір капіталу 564736 тис. грн., Так в 2017 році порівняно з 2016 роком капітал збільшився на 102811 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 24899 тис. грн. Дана тенденція є позитивною та свідчить про ріст господарської діяльності ПрАТ «Пирятинський сирзавод», але слід детальніше розглянути структуру капіталу за 2016-2018 рр. (рисунок 2.2).

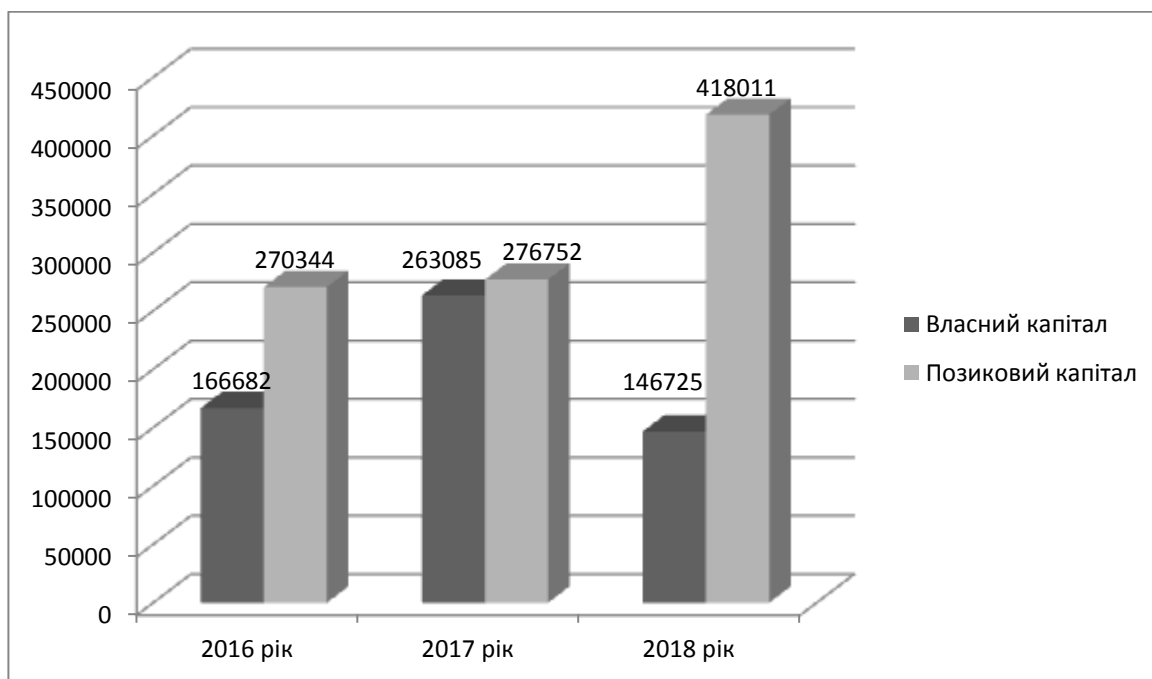

Рисунок 2.2 – Динаміка складу капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод», тис. грн. за 2016-2018 рр., тис. грн.

Основну частку в валюті балансу підприємства в 2018 році становить позиковий капітал. Так, в 2016 році він займав 61,9% і становив – 270344 тис. грн., в 2017 році дана частка зменшилась та становила 51,3%, а в 2018 році відбулось її збільшення до 74%, що на кінець року становило – 418011 тис. грн. Для виявлення причини стрімкого збільшення позикових коштів підприємства пропонується детальний розгляд динаміки зміни його складових.

Вартість довгострокових зобов'язань підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років має тенденцію до зменшення. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення довгострокових зобов'язань та забезпечень на 47194 тис. грн. (75,54%), а в 2018 році проти 2017 року

відбулось їх збільшення на 13427 тис. грн. (87,84%), що на кінець року становило – 28712 тис. грн.

Необхідно відзначити, що загальне збільшення вартості позикових коштів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» відбулось за рахунок значного збільшення поточних зобов'язань і забезпечень. Так, в 2017 році в порівнянні з 2016 роком поточні зобов'язання і забезпечення господарюючого суб'єкта збільшились на 25,79% і становили – 261467 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 48,89%, що в кінці 2018 року становило – 389299 тис. грн. Відзначимо, що співвідношення власних і позикових коштів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на кінець 2018 року не є рекомендованим, а стрімке збільшення вартості позикових джерел фінансування свідчить про неефективне використання капіталу, що може призвести до порушення основних принципів господарювання, в результаті чого підприємство не зможе виконувати умови самоокупності.

Власний капітал підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років зменшив свою вартість на 19957 тис. грн. Так, в 2017 році його вартість збільшилась на 57,84% і становила – 263085 тис. грн., а в 2018 році порівняно з 2017 роком відбулось його зменшення на 116360 тис. грн., що становило майже 44,23%. Такі зміни спричинило зменшення непокритого прибутку господарюючого суб'єкта протягом 2016-2018 роках. Так, в 2017 році проти 2016 року вартість нерозподіленого прибутку підприємства збільшилась на 96403 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось його зниження на 116393 тис. грн., що на кінець 2018 року становило – 114717 тис. грн. Необхідно відмітити значне зниження власного оборотного капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років. На кінець 2017 року вартість власного оборотного капіталу становила – 185994 тис. грн., а в 2018 році – 67676 тис. грн. Нестача власних оборотних коштів господарюючого суб'єкта свідчить про не ефективну його діяльність в процесі розподілу прибутку.

Вирішальним фактором процесу суспільного відтворення виступає жива праця як прояв свідомої діяльності людини. При поєднанні робочої сили із засобами виробництва відбувається процес праці, результатом якої є створення продукції або ж виконання певних послуг, здатних задовольнити запити фірм і населення.

Здійснено аналіз ефективності використання трудових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники ефективності використання трудових ресурсів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %	абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	661	669	650	8,00	1,21	-19,00	-2,84
2. Фонд оплати праці, тис. грн.	36481	50520	67949	14039,00	38,48	17429,00	34,50
3. Середньомісячна заробітна плата, грн.	4599,22	6292,97	8711,41	1693,76	36,83	2418,44	38,43
4. Продуктивність праці, тис. грн.	1596,69	2273,47	2486,95	676,78	42,39	213,48	9,39

Проаналізувавши показники таблиці 2.3 можна зробити висновок, що збільшення обсягів виробництва ПрАТ «Пирятинський сирзавод» супроводжувалося зростанням всіх показників ефективності використання трудових ресурсів. При загальному зменшенні середньооблікової чисельності працівників протягом 2016-2018 років на 11 осіб, значно зросла продуктивність праці у розрахунку на одну особу. Так, у 2017 році вона становила 2273,47 тис. грн., що на 42,39% більше ніж у 2016 році, а у 2018 році проти 2017 року вже зросла на 9,39% і становила 2486,95 тис. грн.

За рахунок зростання продуктивності праці відбулося збільшення середньомісячної заробітної плати. Так, у 2018 році вона становила 8711,41 грн.

(для порівняння у 2016 році вона складала тільки 4599,22 грн., а у 2017 році – 6292,97 грн.). Позитивним моментом є зростання фонду оплати праці за період, що досліджується. Так, у 2017 році він становив 50520 тис. грн., що на 34,48% більше ніж в 2016 році та на 34,50% менше ніж в 2018 році.

Ефективність виробничої діяльності підприємства знаходить своє відображення у досягнутих фінансових результатах, дані яких можна проаналізувати на основі таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Показники зміни фінансових результатів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції	1055413	1520951	1616516	465538	44,11	95565	6,28
2. Собівартість реалізованої продукції	891792	1284651	1456698	392859	44,05	172047	13,39
3. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	74277	117702	-16006	43425	58,46	-133708	-113,60
4. Чистий прибуток (збиток)	60031	96403	-16006	36372	60,59	-112409	-116,60
5. Рентабельність обороту, %	5,688	6,338	-0,990	0,650	11,44	-7,328	-115,62

Дані таблиці 2.4 свідчать про збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції за аналізований період. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулося зростання чистого доходу на 465538 тис. грн., або на 44,11%, а в 2018 році проти 2017 року на – 95565 тис. грн., або на 6,28%. Це зростання свідчить про ефективну виробничу діяльність господарюючого суб'єкта. Динаміка збільшення чистого доходу від реалізації продукції, товарів, послуг протягом 2016-2018 років супроводжується майже однаковими темпами зміни собівартості продукції. Собівартість реалізованої продукції в 2017 році проти

2016 року зросла на 392859 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – на 13,39% і становила – 1456698 тис. грн.

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду зменшується. Так, в 2017 році він становив 117702 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбувається його зменшення на 133708 тис. грн., що на кінець року складає збиток у вартості 16006 тис. грн. Таким чином, в 2018 році у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається чистий збиток у вартості 16006 тис. грн. Протягом аналізованого періоду рентабельність обороту підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» становить 5,688%, 6,338% та – (-0,99)% відповідно.

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану. Для оцінки фінансової стійкості використаємо часткові показники, розрахунок яких наведений у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники використання фінансових ресурсів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %	абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %
1. Коефіцієнт автономії	0,381	0,487	0,260	0,106	27,78	-0,228	-46,69
2. Коефіцієнт фінансової залежності	2,622	2,052	3,849	-0,570	-21,74	1,797	87,57
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,524	0,516	0,311	-0,009	-1,66	-0,205	-39,76
4. Коефіцієнт фінансового ризику	1,622	1,052	2,849	-0,570	-35,14	1,797	170,83
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,531	0,636	0,292	0,105	19,74	-0,344	-54,16
6. Коефіцієнт покриття	1,759	1,770	1,248	0,011	0,63	-0,522	-29,51

Аналізуючи дані таблиці 2.5 можна зробити висновок, що протягом 2016-2018 рр. спостерігається погіршення всіх показників фінансової стійкості ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Так, загальне зменшення коефіцієнта автономії з 0,381 в 2016 році до 0,26 в 2018 році свідчить про погіршення стану фінансової незалежності підприємства. Розраховані результати даного коефіцієнта протягом 2016-2018 років не відповідають оптимальному значенню 0,5 і більше, що свідчить про недостатність власних джерел фінансування та нестійкий фінансовий стан підприємства. Такий стан підтверджується зростанням коефіцієнта фінансової залежності. Так, в 2016 році він становив 2,622, в 2017 році – 2,052, а в 2018 році він становив 3,849, що на 87,57% більше ніж в 2017 році. Ця тенденція показує, що дане підприємство збільшує залежність від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової стійкості протягом 2016-2018 років знижується. Так, в 2017 році проти 2016 року він зменшився на 0,009 і становив – 0,516, а в 2018 році він знизився ще на 0,205 та становив – 0,311. Це означає, що в 2018 році частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі становила 31,1%. За 2016-2018 роки коефіцієнт фінансового ризику значно перевищує свій нормативний показник 1. Так в 2017 році проти 2016 року даний показник зменшився на 0,57 та його значення становило – 1,052, в 2018 році проти 2017 року відбулось його збільшення на 1,797, що на кінець року становило – 2,849. Це означає, що майже вся діяльність підприємства фінансується за рахунок позикових коштів. В 2016 році спостерігалось найкраще значення коефіцієнта абсолютної ліквідності. Так, в 2016 році він становив – 0,531, в 2017 році відбулось збільшення до 0,636, а в 2018 році вартість знизилась до 0,292. Відзначимо, що розраховане значення коефіцієнта абсолютної ліквідності в 2018 році знаходиться в межах оптимального значення – 0,2-0,3, що свідчить про достатність грошових коштів господарюючого суб'єкта для негайного покриття зобов'язань. Коефіцієнт покриття в 2017 році порівняно з 2016 роком збільшився на 0,011 і становив – 1,770, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його зменшення на 0,522, що на кінець року становило – 1,248. Розраховане

значення показника покриття не досягає мінімально встановленого – 2, що свідчить про недостатність оборотних активів підприємства в порівнянні з вартістю поточних зобов'язань.

Таким чином, в ході проведеного аналізу було виявлено, що підприємство ПрАТ «Пирятинський сирзавод» знаходиться в нестійкому фінансовому стані. Так, в 2018 році підприємство характеризується збитковою діяльністю, зростаючою залежністю від позикових джерел фінансування, високим рівнем зносу основних засобів, недостатністю оборотного капіталу та неефективним використання фінансових ресурсів, про що свідчить погіршення майже всіх розрахованих показників.

2.2 Аналіз джерел формування фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод»

Фінансовий потенціал підприємства є його здатністю до раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів, що перебувають у його розпорядженні, а також можливості до нарощення у разі необхідності, обсягів цих ресурсів. Проводити оцінювання фінансового потенціалу підприємства важливо як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації. За умов оптимального використання фінансового потенціалу підприємство збільшує свою ринкову вартість, що є сигналом для потенційних інвесторів, кредиторів, акціонерів, державних структур та інших зовнішніх суб'єктів оцінювання щодо доцільності інвестування коштів у досліджуване підприємство та його платоспроможності.

Початковим етапом дослідження рівня фінансового потенціалу є аналіз джерел формування фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта. Так як, фінансовою основою діяльності підприємства є сформований ним власний капітал, який є початковою та безстроковою основою фінансування діяльності

підприємства та джерелом погашення його збитків, пропонується почати аналіз джерел формування фінансового потенціалу виробничого підприємства з аналізу структури та динаміки власного капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Структура та динаміка власного капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
Статутний капітал					
– сума, тис. грн.	13350	13350	13350	0	0
– питома вага, %	8,01	5,07	9,10	-2,93	4,02
Додатковий капітал					
– сума, тис. грн.	10785	10785	10818	0	33
– питома вага, %	6,47	4,10	7,37	-2,37	3,27
Резервний капітал					
– сума, тис. грн.	7840	7840	7840	0	0
– питома вага, %	4,70	2,98	5,34	-1,72	2,36
Нерозподілений прибуток					
– сума, тис. грн.	134707	231110	114717	96403	-116393
– питома вага, %	80,82	87,85	78,19	7,03	-9,66
Власний капітал					
– сума, тис. грн.	166682	263085	146725	96403	-116360
– питома вага, %	100,00	100,00	100,00	0	0
Власний оборотний капітал, тис. грн.	157701	201679	96388	43578	-104891

Дані таблиці 2.6 свідчать про зменшення розміру власного капіталу підприємства протягом аналізованого періоду. Так, в 2017 році проти 2016 року власний капітал досліджуваного товариства збільшився на 96403 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось його зменшення на 116360 тис. грн. і становив – 146725 тис. грн. такі зміни відбулись за рахунок значного скорочення нерозподіленого прибутку ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році. Так, в 2017 році проти 2016 року вартість нерозподіленого прибутку зросла на 96403 тис. грн., в 2018 році проти 2017 року відбулось його зниження

на 116393 тис. грн. і становило на кінець року – 114717 тис. грн. Загальна сума статутного капіталу підприємства в 2016-2018 роках становила 13350 тис. грн. Вартість додаткового капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 рр. збільшилась. Так, його вартість в 2016-2017 роках становила – 10785 тис. грн., а в 2018 році відбулось збільшення на 33 тис. грн., щ на кінець року становило - 10818 тис. грн. Вартість резервного капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду залишається незмінною, у вартості – 7840 тис. грн. Зобразимо динаміку зміни структури власного капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки на рисунку 2.3.

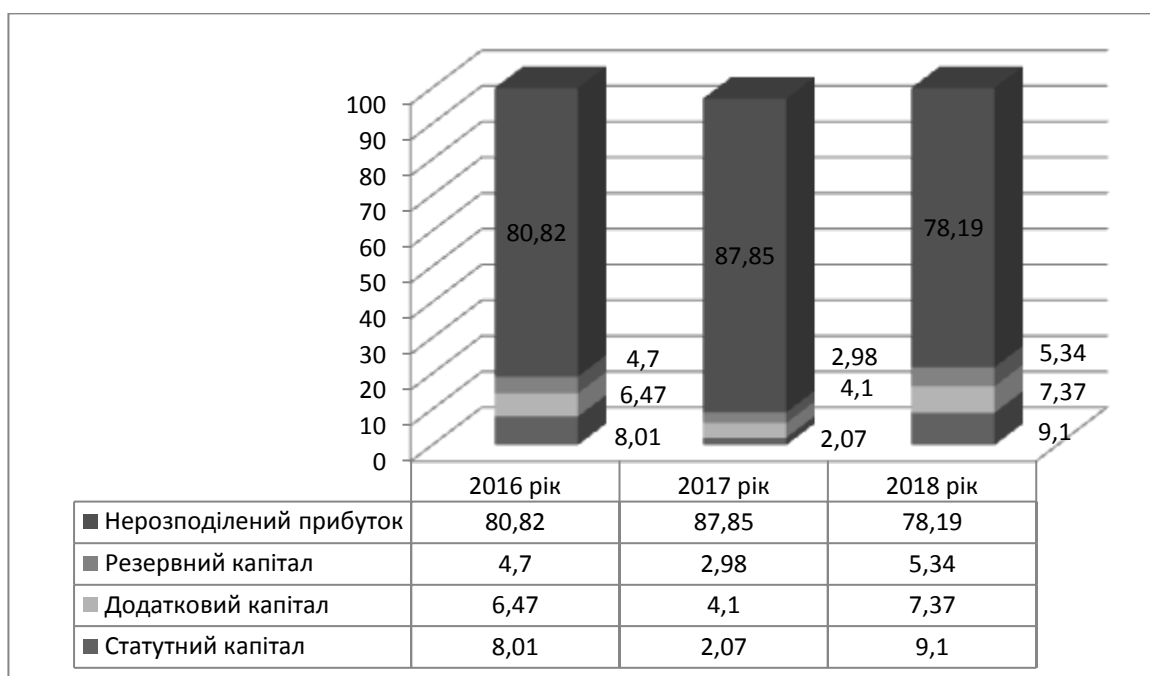

Рисунок 2.3 – Структура власного капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 рр., %

Аналізуючи дані рисунку 2.3 відмітимо, що найбільшу питому вагу в сукупному власному капіталі становить – нерозподілений прибуток, частка якого в 2018 році становить – 78,19%. Саме тому, збільшення частки власного капіталу можливе при збільшенні суми нерозподіленого прибутку, а той в свою чергу через підвищення прибутковості.

Необхідно відмітити негативну тенденцію в змінах власного оборотного капіталу, який в 2017 році проти 2016 року збільшився на 43578 тис. грн., а вже в 2018 році проти 2017 року відбулось його зменшення на 104891 тис. грн., що на кінець року становило – 96388 тис. грн. Отже, протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається зменшення власних джерел формування фінансових ресурсів, що є свідченням зниження фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта.

Наступним етапом дослідження джерел формування фінансового потенціалу є аналіз складу і структури позикового капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» (табл. 2.7).

У таблиці 2.7 відображено структуру та динаміку позикового капіталу підприємства. Аналіз динаміки позикового капіталу підприємства надав можливість виявити тенденцію до його збільшення. Загалом протягом 2016-2018 років позиковий капітал збільшився на 147667 тис. грн. Так, в 2017 році проти 2016 року вартість позикових коштів підприємства збільшилась на 6408 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 141259 тис. грн. і становив – 418011 тис. грн.

Вартість довгострокових зобов'язань підприємства протягом аналізованого періоду ПрАТ «Пирятинський сирзавод» зменшилась. Так, в 2017 році проти 2016 року їх вартість зменшилась на 47194 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось зростання на 13427 тис. грн. Необхідно відзначити, що довгострокові зобов'язання і забезпечення ПрАТ «Пирятинський сирзавод» складаються з інших довгострокових зобов'язань.

Протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається збільшення вартості поточних зобов'язань і забезпечень. Так в 2017 році проти 2016 року їх вартість збільшилась на 25,79% і становила – 261467 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 48,89%, що на кінець року становило –389299 тис. грн.

Таблиця 2.7 – Склад та динаміка позикового капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр., (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %	абсолютне, тис. грн.	віднос-не, %
1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	62479	15285	28712	-47194	0,24	13427	87,84
1.1. Інші довгострокові зобов'язання	62479	15285	28712	-47194	0,24	13427	87,84
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	207865	261467	389299	53602	25,79	127832	48,89
2.1. Короткострокові кредити банків	0	25000	28500	25000	X	3500	14,00
2.2. Поточна кредиторська заборгованість за:	197693	227912	351976	30219	15,29	124064	54,44
- довгостроковими зобов'язаннями	0	0	0	0	X	0	X
- товари, роботи, послуги	38896	53900	70314	15004	38,57	16414	30,45
- одержаними авансами	142	61	1965	-81	-57,04	1904	3121,31
- розрахунками з бюджетом	366	5106	870	4740	1295,08	-4236	-82,96
- розрахунками зі страхування	321	623	966	302	94,08	343	55,06
- розрахунками з оплати праці	1146	2153	3509	1007	87,87	1356	62,98
- розрахунками з учасниками	78	3	78	-75	-96,15	75	2500,00
- внутрішніх розрахунків	156744	166066	274274	9322	5,95	108208	65,16
2.3. Поточні забезпечення	2874	4499	6337	1625	56,54	1838	40,85
2.4. Інші поточні зобов'язання	7298	4056	2486	-3242	-44,42	-1570	-38,71
Позиковий капітал	270344	276752	418011	6408	2,37	141259	51,04

Підприємство ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2016 році не мало короткострокових кредитів банків, але в 2017 році їх вартість становила – 25000 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось їх збільшення до 28500 тис. грн. Відмітимо, що протягом 2016-2018 років у досліджуваного нами товариства відсутня поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями.

Сума поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшилась на 15004 тис. грн. і становила – 53900 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 16414 тис. грн., що на кінець року становило – 70314 тис. грн. Поточна кредиторська заборгованість за виданими авансами протягом 2016-2018 років збільшила свою вартість на 1823 тис. грн. і на кінець року становила – 1965 тис. грн. Збільшення вартості спостерігається і у розрахунків з бюджетом, які протягом 2016-2018 років збільшилась на 504 тис. грн. і на кінець 2018 року становили – 870 тис. грн. Загальна тенденція до збільшення спостерігається у показників поточної кредиторської заборгованості зі страхування, оплати праці та розрахунків з учасниками. Суттєвого збільшення зазнала кредиторська заборгованість з внутрішніх розрахунків. Так, її значення в 2016 році становило – 156744 тис. грн., в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення на 9322 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 108208 тис. грн., що на кінець 2018 року становило – 274274 тис. грн. Саме поточна кредиторська заборгованість з внутрішніх розрахунків займає найбільшу питому вагу в поточних зобов'язаннях і забезпеченнях ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Так, в 2018 році їх частка в поточній кредиторській заборгованості і забезпеченнях становила – 77,9%, а в сукупному позиковому капіталі – 65,6%.

Протягом аналізованого періоду спостерігається збільшення поточних забезпечень з 2874 тис. грн. в 2016 році до 6337 тис. грн. в 2018 році. Інші поточні зобов'язання ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду зменшились на 44,42% в 2017 році проти 2016 року та на 38,71% в 2018 році проти 2017 року, що на кінець року становило 2486 тис. грн.

2.3 Оцінка ефективності використання фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод»

Дослідження ефективності використання фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» необхідно розпочати з оцінки головного показника – прибутковість господарюючого суб'єкта. Одним з головних показників ефективності використання фінансового потенціалу є показники ділової активності підприємства, тобто чистий дохід та, як наслідок, прибуток. Саме тому, розпочати дослідження ефективності використання фінансового потенціалу необхідно з аналізу показників ділової активності.

Ділова активність підприємства проявляється у динамічному розвитку суб'єкта господарювання, досягненні ним поставленої мети. Основним свідченням цього є: широта ринків збуту, стабільна репутація підприємства, рівень ефективності використання фінансових ресурсів, високий імідж на ринку послуг, тощо. Розглянемо показники ділової активності аналізованого підприємства в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Показники оцінки ділової активності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (тис. грн.)

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+ ; -) 2017 р. від 2016 р.		Відхилення (+; -) 2018 р. від 2017 р.	
				абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації	1055413	1520951	1616516	465538	44,11	95565	6,28
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	74277	117702	-16006	43425	58,46	-133708	-113,60
Середній розмір капіталу	454050	488431,5	552286,5	34381,5	7,57	63855	13,07

Аналізуючи дані таблиці 2.8, можна сказати, що протягом 2016-2018 років у досліджуваного нами товариства збільшується розмір чистого доходу від реалізації продукції. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення читої виручки на 44,11% і становило – 1520951 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 6,28%, що на кінець року становило – 1616516 тис. грн. Із значним зростанням чистого доходу від реалізації за 2016-2018 роки спостерігається зменшення прибутку. Вартість прибутку в 2017 році проти 2016 року збільшилась на 43425 тис. грн., але вже в 2018 році проти 2017 року спостерігається збитковість діяльності у вартості – 16006 тис. грн. Середній розмір капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» при цьому збільшився на 7,57% в 2017 році та на 13,07% в 2018 році проти 2017 року, що на кінець 2018 року становило – 552286,5 тис. грн.

Отже, «золоте правило» по підприємству ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2017–2018 роки має наступний вигляд:

у 2017 році – $58,46 > 44,11 > 7,57$;

у 2018 році – $-113,6 > 6,28 > 13,07$.

Можемо констатувати невиконання «золотого правила розвитку підприємства» в 2018 році, що вказує на досить низький рівень ділової активності ПрАТ «Пирятинський сирзавод». При цьому, відмітимо, що в 2017 році у досліджуваного нами товариства спостерігалось виконання «золотого правила» розвитку, що є свідченням високого рівня ділової активності і як результат ефективного використання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта.

Наступним етапом оцінки ефективності використання фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є розрахунок головних показників рентабельності господарюючого суб'єкта за 2016-2018 роки. Результати розрахунків наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Показники рентабельності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (%)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, п.п.	відносне, %	абсолютне, п.п.	відносне, %
Рентабельність продукції (витрат)	6,732	7,504	-1,099	0,773	-8,603	6,732	7,504
Рентабельність продажів	5,688	6,338	-0,990	0,650	-7,328	5,688	6,338
Рентабельність капіталу	109,157	141,749	-20,782	32,592	-162,531	109,157	141,749
Рентабельність позикового капіталу	15,411	23,277	-3,375	7,866	-26,652	15,411	23,277
Рентабельність власного капіталу	13,221	19,737	-2,898	6,516	-22,635	13,221	19,737
Рентабельність оборотних активів	28,356	44,863	-7,811	16,507	-52,674	28,356	44,863
Рентабельність основних засобів	24,771	35,242	-4,608	10,471	-39,849	24,771	35,242
Рентабельність трудових ресурсів	9081,85	14410,02	-2462,46	5328,17	-16872,48	9081,85	14410,02

Аналізуючи дані таблиці 2.9 відмітимо, що протягом 2016-2017 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігалась прибуткова діяльність із тенденцією до покращення, але в 2018 році відбулись зміни до погіршення, а саме збитковість господарюючого суб'єкта. Так, в 2018 році відбулось стрімке зменшення вартості прибутку, де на кінець року збитковість ПрАТ «Пирятинський сирзавод» становила – 16006 тис. грн. Так, прибутковість продукції ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшилась на 0,773 п.п. і становила – 7,504%, а в 2018 році проти 2017 року відбулось її зниження до збитковості на рівні – 1,099%. Така тенденція відбулась в результаті зменшення чистого прибутку протягом аналізованого періоду, а саме його відсутності. Так, в 2016 році рентабельність продажів становить 5,688%, в 2017 році проти 2016 року відбулось покращення даного показника на 0,65 п.п., а вже в 2018 році проти 2017 року погіршення на 5,688 п.п., що на кінець року становило – (-0,99%). Такі результати свідчать про не

ефективну підприємницьку діяльність ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Рентабельність капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2017 років зростала з 109,157% в 2016 році до 141,749% в 2017 році. Дані зміни свідчать про те, що в 2017 році 141,75 грн. прибутку припадало на 100 грн. вартості всього капіталу. При цьому, в 2018 році на 100 грн капіталу припадає 20,78 грн. збитку, що є свідченням не ефективного використання фінансового потенціалу підприємства. Рентабельність позикового та власного капіталів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду мають таку ж тенденцію. Так, в 2017 році в порівнянні з 2016 роком відбулось покращення рентабельності позикового капіталу на 7,866 п.п., що становило – 23,277%, а власного капіталу – на 6,516 п.п., що на кінець 2017 року становило – 19,737%. В 2018 році дані показники мають від'ємне значення, що є свідченням збитковості діяльності. Відмітимо, що показники рентабельності оборотних активів та основних засобів протягом досліджуваного періоду мають однакову тенденцію. Так, у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2016 році на 1 грн. основних засобів припадає 24,77 грн. прибутку, в 2017 році – 35,24 грн. прибутку, а в 2018 році – 4,608 грн. збитку. Рентабельність оборотних активів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшилась на 16,507 п.п. і становила – 44,863%, а в 2018 році проти 2017 року відбулось погіршення рентабельності до (-7,81%), що свідчить про те, що на 1 грн. оборотних активів підприємства припадає 7,81 грн. збитку. Протягом 2016-2017 років відбулось підвищення рентабельності трудових ресурсів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» з – 9081,85% в 2016 році до – 14410,02% в 2017 році., а в 2018 році спостерігається збитковість на рівні – 2462,346%.

Наступним етапом дослідження оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є дослідження майнового стану підприємства, тобто ефективності використання основних засобів та оборотних активів. Здійснимо аналіз ефективності використання основних засобів підприємства на основі розрахунку першого та другого інтегрального показників ефективності основних засобів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Узагальнюючі показники ефективності використання основних засобів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 року до 2016 р.		Відхилення (+;-) 2018 року до 2017 р.	
				абсолютне,	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1. Чиста виручка від реалізації, тис. грн.	1055413	1520951	1616516	465538	44,11	95565	6,28
2. Прибуток (збиток), тис. грн.	60031	96403	-16006	36372	60,59	-112409	-116,60
3. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	54995	68009,5	77018,5	13014,5	23,66	9009	13,25
4. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	661	669	650	8	1,21	-19	-2,84
5. Фондовіддача, грн.	19,19	22,36	20,99	3,173	16,53	-1,375	-6,15
6. Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	109,16	141,75	-20,78	32,592	29,86	-162,531	-114,66
7. Продуктивність праці, грн.	159,67	227,35	248,69	67,678	42,39	21,348	9,39
8. Рівень ефективності використання основних засобів, %	0,000290	0,000334	0,000323	0,000044	15,14	-0,000011	-3,41
9. Перший інтегральний показник ефективності використання основних засобів, грн.	4,58	5,63	0	1,053	23,01	-5,63	X
10. Другий інтегральний показник ефективності використання основних засобів, грн.	0,039	0,047	-0,024	0,008	20,33	-0,071	-151,03

Аналізуючи дані таблиці 2.10 відзначимо, що чиста виручка від реалізації товарів протягом 2016-2018 років збільшується з 1055413 тис. грн. в 2016 році до 1616516 тис. грн. в 2018 році. При цьому, чистий прибуток зменшує свою вартість і на кінець 2018 року становить – -16006 тис. грн. Середньорічна вартість основних засобів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років збільшується. Так, в 2016 році їх вартість становила – 54995 тис. грн., в 2017 році проти 2016 року відбулось їх збільшення на 23,66%, а в 2018 році проти 2017 року – ще на 13,25%, що на кінець 2018 року становило – 77018,5 тис. грн. Такі результати є свідченням того, що підприємство інтенсивно оновлює матеріальну базу, що є позитивним для фінансово-господарської діяльності підприємства.

За аналізований період фондівіддача основних засобів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» загалом збільшилась. Так в 2017 році відносно 2016 року відбулось збільшилась на 3,17 грн., а в 2018 році відносно 2017 року відбулось зменшення на 1,37 грн., що на кінець року становило 20,99 грн. Дана тенденція є позитивною, адже загальна віддача від кожної гривні витраченої на основні засоби за 2016-2018 роки збільшується.

Тенденція до зменшення простежується у показника рентабельності основних засобів ПрАТ «Пирятинський сирзавод». В 2017 році в порівнянні з 2016 роком відбулось збільшення показника прибутковості основних засобів на 32,59 п.п. і становило 141,75%, а в 2018 році проти 2017 року відбулось зниження до -20,78%. Дані розрахунки свідчать про погіршення ефективності використання основних засобів ПрАТ «Пирятинський сирзавод», головною причиною чого є відсутність чистого прибутку підприємства в 2018 році. Продуктивність праці ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років має тенденцію до збільшення. Так, в 2017 році проти 2016 року даний показник зріс на 42,39% і становив – 227,35 грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 9,39%, що становило – 248,69 грн. Розраховані значення показника ефективності використання основних засобів за 2016-2018 роки – 0,00029; 0,000334; 0,000323 відповідно, що свідчить про не раціональне використання

основних виробничих фондів. Економічний ефект у вигляді виручки від реалізації та прибутку, який припадає на кожен гривню витрат, які вкладені в основні засоби за аналізований період, зменшився. Так, в 2016 році перший інтегральний показник становив – 4,58 грн., в 2017 р. – 5,63 грн. В 2018 році перший інтегральний показник порівняно до 0, адже спостерігається збитковість основних засобів що унеможлиблює розрахунки даного показника. Саме це є свідченням неефективного використання основних засобів підприємства в 2018 році та неефективного використання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта. За розрахованими даними другого інтегрального показника ефективності використання основних засобів, а саме його зменшення з 0,039 в 2016 році до -0,024 в 2018 році, підтверджує погіршення ефективності використання основних засобів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» і як результат фінансового потенціалу товариства.

Наступним етапом оцінки майнового стану підприємства є аналіз показників ефективності використання оборотних активів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років. Аналіз пропонується здійснити на основі розрахунку показників оборотності (табл. 2.11).

Аналіз даних таблиці 2.11 свідчить про загальне прискорення оборотності оборотних активів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 роки. Так, в 2016 році оборотні активи підприємства здійснювали 1 оборот майже за 135 днів, в 2017 році – 99 днів, а вже в 2018 році – 107 днів. Протягом 2016-2018 років спостерігається уповільнення оборотності у грошових коштах та їх еквівалентах. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось уповільнення їх оборотності на 8,39 дня, а в 2018 році проти 2017 року відбулось прискорення на 1,61день. В 2017 році проти 2016 року відбулося прискорення коштів у розрахунках на 40,22 дня і становило 43 дня, а в 2018 році проти 2017 року – ще на 1 день, що становило – 42 дня. Тенденція до прискорення спостерігається в оборотності запасів, які за 2016-2018 роки прискорились на 5 днів.

Таблиця 2.11 – Показники ефективності використання оборотних активів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 року до 2016 р.		Відхилення (+;-) 2018 року до 2017 р.	
				абсолютне,	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1. Середні залишки оборотних активів, тис. грн.	389534	414156	474216,5	24622	6,32	60060,5	14,50
1.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	71712	138313,5	139864	66601,5	92,87	1550,5	1,12
1.2. Дебіторської заборгованості	240781	179374	186958,5	-61407	-25,50	7584,5	4,23
1.3. Запасів	73303	91467,5	135586	18164,5	24,78	44118,5	48,23
2. Виручка від реалізації, тис грн.	1055413	1520951	1616516	465538	44,11	95565	6,28
2.1. Одноденна виручка від реалізації, грн.	2891,54	4166,99	4428,81	1275,45	44,11	261,82	6,28
3. Оборотність оборотних активів, дні	134,71	99,39	107,08	-35,33	-26,22	7,69	7,73
3.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	24,80	33,19	31,58	8,39	33,84	-1,61	-4,86
3.2. Дебіторської заборгованості	83,27	43,05	42,21	-40,22	-48,31	-0,83	-1,93
3.3. Запасів	25,35	21,95	30,61	-3,40	-13,41	8,66	39,47
4. Число оборотів оборотних активів, раз	2,71	3,67	3,41	0,96	35,54	-0,26	-7,18
4.1. Грошових коштів та їх еквівалентів	14,72	11,00	11,56	-3,72	-25,28	0,56	5,11
4.2. Дебіторської заборгованості	4,38	8,48	8,65	4,10	93,44	0,17	1,97
4.3. Запасів	14,40	16,63	11,92	2,23	15,49	-4,71	-28,30
5. Вивільнення (-), залучення (+) оборотних активів у зв'язку зі змінами їх оборотності, грн.	-75822,55	-	34247,08	-33444,99	44,11	143514,62	-131,34

Оборотні активи підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2016 році здійснювали 2,71 обороти, в 2017 році відбулось прискорення до 3,67 оборотів, а вже в 2018 році проти 2017 року відбулось уповільнення на 0,26 оборотів, що на кінець року становило – 3,41 обороти. Дані зміни свідчать про загальне покращення ефективності використання оборотних активів підприємства. Загалом підприємство ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2017 років потребував додаткового вивільнення оборотних активів на суму 75822,55 тис. грн. та 109267,55 тис. грн. відповідно. В 2018 році аналізоване товариство потребує додаткового залучення оборотних активів на суму 34247,08 тис. грн., що свідчить про недостатність оборотних активів ПрАТ «Пирятинський сирзавод».

Наступним етапом оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є оцінка ефективності використання капіталу через показники оборотності (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12 – Показники ефективності використання капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
1. Оборотноість капіталу, дні	157,03	117,21	124,70	-39,81	7,49
- власного капіталу	73,21	51,57	46,27	-21,65	-5,30
- позикового капіталу	83,81	65,65	78,44	-18,17	12,79
2. Коефіцієнт оборотності капіталу, раз	2,32	3,11	2,93	0,79	-0,19
- власного капіталу	4,99	7,08	7,89	2,09	0,81
- позикового капіталу	4,35	5,56	4,65	1,21	-0,91
3. Коефіцієнт закріплення капіталу	0,43	0,32	0,34	-0,11	0,02

Аналізуючи дані таблиці 2.12 відзначимо, що ефективність використання капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років загалом покращується. Так, оборотність капіталу в 2017 році проти 2016 року прискорилась майже на 40 днів, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його

уповільнення на 7,5 дня. Із загальним зменшенням вартості власного капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом усього аналізованого періоду відбулось його прискорення на 27 днів. Позиковий капітал аналізованого товариства прискорився на 6 днів протягом 2016-2018 років. Зазначимо, що капітал ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2016 році здійснював 2,32 обороти, а в 2018 році дане значення збільшилось до 2,93 оборотів, що свідчить про підвищення ефективності його використання. Коефіцієнт закріплення капіталу протягом 2016-2018 років зменшує своє значення з 0,43 до 0,34 в 2018 році, що є позитивною тенденцією та свідчить про підвищення ефективності використання капіталу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод».

Наступним етапом дослідження ефективності використання фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є оцінка ліквідності балансу, під яким розуміється можливість суб'єкта господарювання перетворити свої активи у готівку та погасити зобов'язання, або рівень покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Проведемо оцінку ліквідності балансу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки (таблиця 2.13).

Наведений в таблиці 2.13 баланс підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років не є ліквідними адже, підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами ($A1 \leq P1$). На кінець 2018 року найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання на 31,5%, що є недостатнім та свідчить про недостатній рівень ліквідності ПрАТ «Пирятинський сирзавод».

Ліквідними є друга група активів протягом усього аналізованого періоду. Так, в 2016 році середньо ліквідні активи перевищують короткострокові кредити банків і позики на 224000 тис. грн., в 2017 році – на 213886 тис. грн., а в 2018 році – 268521 тис. грн. Необхідно відзначити, що високі результати даної групи показників отримані в результаті невисокої вартості короткострокових кредитів товариства.

Таблиця 2.13 – Показники ліквідності балансу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр. (тис. грн.)

Активи	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Пасиви	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Надлишок (+), нестача (-) платіжних коштів у		
								2016 році	2017 році	2018 році
A ₁	110402	166225	113503	П ₁	207865	236467	360799	- 97463 A ₁ ≤ П ₁	- 70242 A ₁ ≤ П ₁	- 247296 A ₁ ≤ П ₁
A ₂	224000	238886	297021	П ₂	0	25000	28500	+ 224000 A ₂ ≥ П ₂	+ 213886 A ₂ ≥ П ₂	+ 268521 A ₂ ≥ П ₂
A ₃	27075	51722	57460	П ₃	62479	15285	28712	- 35404 A ₃ ≤ П ₃	+ 36437 A ₃ ≥ П ₃	+ 28748 A ₃ ≥ П ₃
A ₄	71460	77091	79049	П ₄	166682	263085	146725	- 95222 A ₄ ≤ П ₄	- 185994 A ₄ ≤ П ₄	- 67676 A ₄ ≤ П ₄
Баланс	437026	539837	564736	Баланс	437026	539837	564736	—	—	—

Протягом 2017-2018 років ліквідними є третя група активів, що свідчить про достатність важко ліквідних активів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» для покриття довгострокових зобов'язань. В 2016 році важко ліквідні активи не перевищують довгострокові зобов'язання на вартість 35404 тис. грн., але вже в 2017 році відбулось перевищення на 36437 тис. грн., а в 2018 році – на 28748 тис. грн. Відмітимо достатність власного капіталу підприємства як для формування важко ліквідних активів так і для оборотних активів. В 2016 році власний капітал підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» перевищив важко ліквідні активи на 95222 тис. грн., в 2017 році – на 185994, а в 2018 році - на 67676 тис. грн.

Отримані результати вимагають підтвердження, адже вони не відрізняються абсолютною точністю. Тому з метою комплексної оцінки ліквідності балансу підприємства доцільно застосувати загальний показник кредитоспроможності. Алгоритм його розрахунку наступний:

$$K_{л} = \frac{A_1 + 0,5A_2 + 0,3A_3}{П_1 + 0,5П_2 + 0,3П_3} \quad (2.1)$$

Здійснено розрахунок показника загальної ліквідності аналізованого підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

$$K_{л}^{2016} = 1,017;$$

$$K_{л}^{2017} = 1,188;$$

$$K_{л}^{2018} = 0,728.$$

Отже, загальний коефіцієнт ліквідності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років має загальну тенденцію до зменшення. Так, в 2017 році відносно 2016 року даний показник збільшився на 0,171 і становив 1,188, а в 2018 році проти 2017 року відбулося зменшення на 0,46, що на кінець року становило – 0,728. Розраховане значення загального коефіцієнта ліквідності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» не відповідає ліквідному стану підприємства, так як не досягає оптимально встановленого 1. Відзначимо, що тенденція до зменшення показника загальної ліквідності свідчить про недостатній рівень ліквідності господарюючого суб'єкта в 2018 році.

Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку на конкурентному ринку є стабільність (стійкість). Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, ефективності їх розміщення і використання, при якому забезпечується розвиток усіх сфер діяльності на основі зростання прибутку і активів при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності. Саме тому, проведемо розрахунок узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» та представимо їх в таблиці 2.14.

Враховуючи показники фінансової стійкості, розраховані в таблиці 2.14, ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2017 років має абсолютну фінансову стійкість, а в 2018 році – характеризується кризовим фінансовим станом.

Таблиця 2.14 – Узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
H ₁ , тис. грн.	95222	185994	67676	90772	-118318
H ₂ , тис. грн.	157701	201279	96388	43578	-104891
H ₃ , тис. грн.	157701	226279	124888	68578	-101391
H ₄ , тис. грн.	63791	119144	152028	55353	32884
E ₁ , тис. грн.	31431	66850	-84352	35419	-151202
E ₂ , тис. грн.	93910	82135	-55640	-11775	-137775
E ₃ , тис. грн.	93910	107135	-27140	13225	-134275
Запас стійкості фінансового стану, днів	32,03	25,36	-6,04	-6,67	-31,40
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	1,47	0,90	-0,18	-0,57	-1,08
Характеристика фінансового стану підприємства	абсолютно стійкий	абсолютно стійкий	кризовий стан	X	X

Протягом 2016-2017 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається:

— надлишок власного оборотного капіталу для формування запасів у вартості 31431 тис. грн. та 66850 тис. грн. відповідно;

— надлишок власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів у вартості 93910 тис. грн. та 82135 тис. грн. відповідно;

— надлишок власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів у вартості 93910 тис. грн. та 107135 тис. грн. відповідно.

В 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігається нестача всіх узагальнюючих показників фінансової стійкості, що відбулось в результаті недостатньої вартості власного оборотного капіталу, зменшення власного капіталу в даному періоді та збитковій діяльності.

Запас стійкості фінансового стану ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років зменшується з 32 днів в 2016 році до -6 днів в 2018 році, що свідчить про критичний фінансовий стан господарюючого суб'єкта. При цьому, в 2018 році спостерігається нестача джерел фінансування на 1 грн. запасів у вартості 0,18 грн. Такі результати підтверджують раніше зроблені висновки про недостатність власних фінансових ресурсів та не ефективне використання наявного фінансового потенціалу досліджуваного товариства.

Наступним етапом дослідження ефективності використання фінансових ресурсів є оцінка часткових показників фінансової стійкості ПрАТ «Пирятинський сирзавод», які наведено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Показники фінансової стійкості ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт автономії	0,381	0,487	0,260	0,106	-0,228
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,619	0,513	0,740	-0,106	0,228
Коефіцієнт заборгованості	1,622	1,052	2,849	-0,570	1,797
Коефіцієнт фінансування	0,617	0,951	0,351	0,334	-0,600
Коефіцієнт маневреності	0,946	0,765	0,657	-0,181	-0,108
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,802	1,006	0,377	0,204	-0,629

Протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається загальне зменшення коефіцієнта автономії з 0,381 в 2016 році до 0,26 в 2018 році, що свідчить про погіршення фінансової стійкості аналізованого підприємства. При цьому необхідно відмітити, що всі

розраховані значення даного коефіцієнта нижчі за оптимальне значення 0,5, що відповідають нестійкій характеристиці господарюючого суб'єкта. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2017 році проти 2016 року зменшився на 0,106, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його збільшення на 0,228, що є свідченням збільшення частки позикових джерел в капіталі підприємства. Розраховані значення коефіцієнта фінансування протягом 2016-2018 років не перевищують оптимальне значення показника 1, що є свідченням недостатньої фінансової стійкості. Так, при цьому даний показник зменшує своє значення з 0,617 в 2016 році до 0,351 в 2018 році. Про не стійкий фінансовий стан свідчить і коефіцієнт заборгованості, який в 2017 році проти 2016 року зменшився на 0,57, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його збільшення на 1,797 та становив – 2,849. Негативна тенденція спостерігається у показника маневреності, який в 2017 році проти 2016 року зменшився на 0,181 і становив – 0,765, що перевищило оптимальне значення 0,5, а в 2018 році проти 2017 року – ще на 0,108, що є свідченням зниження фінансової стійкості господарюючого суб'єкта. Такий результат 2018 року свідчить про зменшення частки найбільш ліквідних активів у власному капіталі підприємства та погіршення структури капіталу, що може призвести до зменшення фінансових ресурсів досліджуваного товариства. Коефіцієнт фінансової стійкості ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду зменшується з 0,802 в 2016 році до 0,377 в 2018 році, що свідчить про не стійкий стан підприємства.

Проведена оцінка ефективності використання фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років визначила нераціональне їх використання. Так, зниження ефективності використання спостерігається в управлінні:

- прибутком, про що свідчить збитковість товариства в 2018 році;
- основними засобами, свідченням чого стали розраховані інтегральні показники ефективності використання основних засобів в 2018 році;

— оборотними активами, оборотність яких в 2018 році проти 2017 року уповільнилась, що призвело до потреби в додатковому залучення оборотних активів в 2018 році.

Дослідження ліквідності балансу визначило недостатність у господарюючого суб'єкта високоліквідних коштів та зниження загального коефіцієнта ліквідності, що є свідченням погіршення ліквідності товариства та не ефективне використання його фінансових ресурсів. Проведений розрахунок узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості визначив, що ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році знаходиться не в стійкому фінансовому положенні та потребує додаткових джерел фінансування, що є свідченням недостатності фінансових ресурсів та не ефективне використання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта.

Висновки за розділом 2

Проведений аналіз фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки визначив, що підприємство знаходиться в нестійкому фінансовому стані. Так, в 2018 році підприємство характеризується збитковою діяльністю, зростаючою залежністю від позикових джерел фінансування, високим рівнем зносу основних засобів, недостатністю оборотного капіталу та нестійким фінансовим станом, про що свідчить погіршення майже всіх розрахованих часткових показників.

Аналіз джерел формування фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років визначив, що фінансові ресурси сформовані за рахунок позикових джерел, адже протягом аналізованого періоду спостерігається перевищення позикового капіталу над власним. Головними факторами збільшення вартості позикового капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду є нарощення

короткострокових кредитів банків і збільшення поточної кредиторської заборгованості із внутрішніх розрахунків, висока вартість якої пояснюється тим, що досліджуване товариство входить до групи компаній «Молочний альянс».

Проведена оцінка ефективності використання фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років визначила нераціональне їх використання. Так, зниження ефективності використання спостерігається в основних засобах, свідченням чого стали розраховані інтегральні показники ефективності використання основних засобів в 2018 році та оборотних активах, оборотність яких в 2018 році проти 2017 року уповільнилась, що призвело до потреби в додатковому залучення оборотних активів в 2018 році.

Дослідження ліквідності балансу визначило недостатність у господарюючого суб'єкта високоліквідних коштів та зниження загального коефіцієнта ліквідності, що є свідченням погіршення ліквідності товариства та не ефективне використання його фінансових ресурсів. Проведений розрахунок узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості визначив, що ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році знаходиться не в стійкому фінансовому положенні та потребує додаткових джерел фінансування, що є свідченням недостатності фінансових ресурсів та не ефективне використання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта.

Вирішити проблему не ефективного механізму управління фінансовим потенціалом підприємства пропонується на основі розробки факторно-критеріальної моделі з використанням методів кваліметрії, розширенні методів аналізу з використанням інтегральної оцінки, а також виявленні резервів збільшення фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРАТ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

3.1 Удосконалення механізму управління фінансовим потенціалом підприємства на основі методів кваліметрії

В сучасних нестабільних умовах функціонування вітчизняних підприємств все більшої актуальності набуває досягнення ними максимальної ефективності фінансово-господарської діяльності, де одним з головних чинників є ефективне управління фінансовим потенціалом. При цьому ефективна діяльність господарюючих суб'єктів неможлива без підвищення якості виробленої продукції, системи управління, тощо. Вважаємо, що дану проблему можна вирішити за допомогою наукових принципів кваліметрії – науки про вимірювання якості об'єктів.

Термін «кваліметрія» (від латинського «квалі» – який, якої якості та давньогрецького «метрео» – вимірювати) вперше було використано для визначення наукової дисципліни, що вивчає методологію та проблематику кількісного оцінювання якості об'єктів різної природи, головним чином продукції [2, с. 18]. Зараз же, кваліметрія – інструмент підвищення ефективності будь-якої роботи [2, с. 21].

Методи кваліметрії вже довгий час досить вдало застосовуються у різних сферах наукових досліджень при проведенні кількісного вимірювання якісних характеристик. Сьогодні за допомогою апарату кваліметрії оцінюється якість освіти, продукції, рівень відповідальності тощо.

Проведена в другому розділі дипломної роботи оцінка фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки виявила не ефективне управління фінансовим потенціалом підприємства загалом та його складовими. Таким чином, вирішити проблему не ефективного механізму управління фінансовим потенціалом підприємства пропонуємо на

основі розробки факторно-критеріальної моделі з використанням методів кваліметрії.

Методи кваліметрії вже довгий час досить вдало застосовуються у різних сферах наукових досліджень при проведенні кількісного вимірювання якісних характеристик. Відповідно до сучасних економічних словників, кваліметрія – це наука про методи кількісної оцінки якості продукції [77]. Теленкевич В. В. стверджує, що кваліметрія - це сукупність методів і засобів кількісної оцінки якості продукції для вирішення питань управлінської діяльності [87]. Такої ж думки притримується Шишкін І Ф., визначаючи, що кваліметрія – це розділ методології, що вивчає питання визначення якості [95]. Також, він стверджує, що найбільш важливим є те, що кваліметрія вказує на ймовірний шлях побудови теорії вимірювання нефізичних величин, потреба в якій давно і гостро відчувається в галузі гуманітарних наук. Тому, нами пропонується використати наукові здобутки вчених і оцінити стан фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за допомогою кваліметрії.

Кваліметрія передбачає структурування об'єкта вивчення (об'єкт у цілому - перший рівень спільності), поділ його на складові частини (другий рівень), які у свою чергу поділяються на частини (третій рівень) і т. д. При цьому виходить ієрархічна система, що зазвичай відбивається схемою чи таблицею. Далі виробляється оцінка експертами або іншим шляхом вимірювання кожної складової та встановлення її вагомості (важливості) й, нарешті, поєднання цих оцінок за певними правилами в загальну оцінку об'єкта [2].

На основі класичних кваліметричних моделей Педченко Н. С. запропонувала факторно-критеріальну модель оцінювання стану фінансового потенціалу підприємств і організацій споживчої кооперації (на прикладі Полтавської ОСС). Розуміючи під фінансовим потенціалом підприємств і організацій споживчої кооперації комплексний феномен господарської практики, вона пропонує його визначення на основі поєднання ресурсного, інституціонального та результативного підходів. «Кваліметрія в даному випадку буде спрямована на визначення здатності фінансового потенціалу

підприємств і організацій споживчої кооперації забезпечувати гармонійну відповідність етапам життєвого циклу та на цій основі довгостроковий розвиток, маючи в розпорядженні достатні фінансові ресурси, використовуючи сприятливі спроможності та застосовуючи новації» [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 47]. На її думку, основними критеріями є: критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів, критерій реалізації сприятливих спроможностей, критерій використання інновацій.

Критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів складається з наступних складових:

- наявність фінансових ресурсів, їх достатність, позитивна динаміка до нарощення;
- ефективне використання фінансових ресурсів, дотримання нормативів, позитивна динаміка до підвищення;
- наявність резервів, можливість їх використання [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 47].

Критерій реалізації сприятливих можливостей складається з:

- наявність здатності, можливості та здібності приймати ефективні управлінські рішення;
- ідентифікація факторів зовнішнього середовища та врахування його впливу;
- відповідність етапам життєвого циклу та можливість реалізація прийнятого управлінського рішення [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 47].

Критерій використання інновацій складається з наступних елементів:

- створення і використання новацій у вигляді нових знань, нетрадиційних підходів, нестандартних рішень;
- наявність новацій в економічну культуру, спрямованих на забезпечення оптимальної взаємодії соціальної діяльності, кооперативної власності і зовнішнього ринкового середовища;

- спрямованість новацій на збереження місії споживчої кооперації та дотримання основних функцій [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 47].

Пропонуємо адаптувати визначену модель оцінювання фінансового потенціалу для аналізованого нами підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод», на основі розширення складових третього рівня. Так, критерії другого рівня залишаються незмінними – «ресурси-спроможність-інновації».

Розширити критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів пропонується на основі наступних елементів. Так, інформаційне забезпечення управління фінансовими ресурсами підприємства є важливим процесом, адже від достовірності використаних даних залежить ефективність всього процесу управління. Тому, пропонується ввести наступний оціночний критерій – швидкість та доступність пошуку інформації для аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства.

Процес «впровадження дій» є головним в системі управління, адже від вибору методу управління фінансовими ресурсами залежить ефективність. Тому, критерій ефективності формування і використання фінансового потенціалу пропонується розширити наступним елементом – ефективно визначення методу управління фінансовими ресурсами підприємства.

В науковій літературі існує багато методів управління фінансовими ресурсами підприємства, при цьому не має єдиної класифікації. Нами представлено класифікацію методів управління фінансовими ресурсами підприємства на рисунку 3.1. [11, 12, 22].

Відзначимо, що наведена класифікація дозволяє визначити три найважливіші особливості прогресивних методів порівняно з традиційними.

По-перше, реалізація нетрадиційних методів передбачає застосування особливих фінансових інструментів – цінних паперів широкого функціонального складу.

По-друге, у класі прогресивних методів виділяється особлива група методів, яка дозволяє вирішити принципово інше, більш вагоме з точки зору

підвищення ефективності фінансового потенціалу підприємств завдання оптимізації структури активів.

По-третє, групи та підгрупи прогресивних методів складають саме ті методи, що дозволяють залучати додаткові фінансові ресурси не тільки на національному, а й на міжнародних фінансових ринках [16, с. 198-199].

Рисунок 3.1 – Класифікація методів управління фінансовими ресурсами підприємства [16]

В нашому випадку, основним методом управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років є одержання товарного кредиту, про що свідчить збільшення суми поточної

заборгованості протягом досліджуваного періоду, що і пропонується оцінити у факторно-критеріальній моделі.

Узагальнюючи вище наведені рівні кваліметрії управління фінансовими ресурсами підприємства, зобразимо схематично факторно-критеріальну модель на рисунку 3.2.

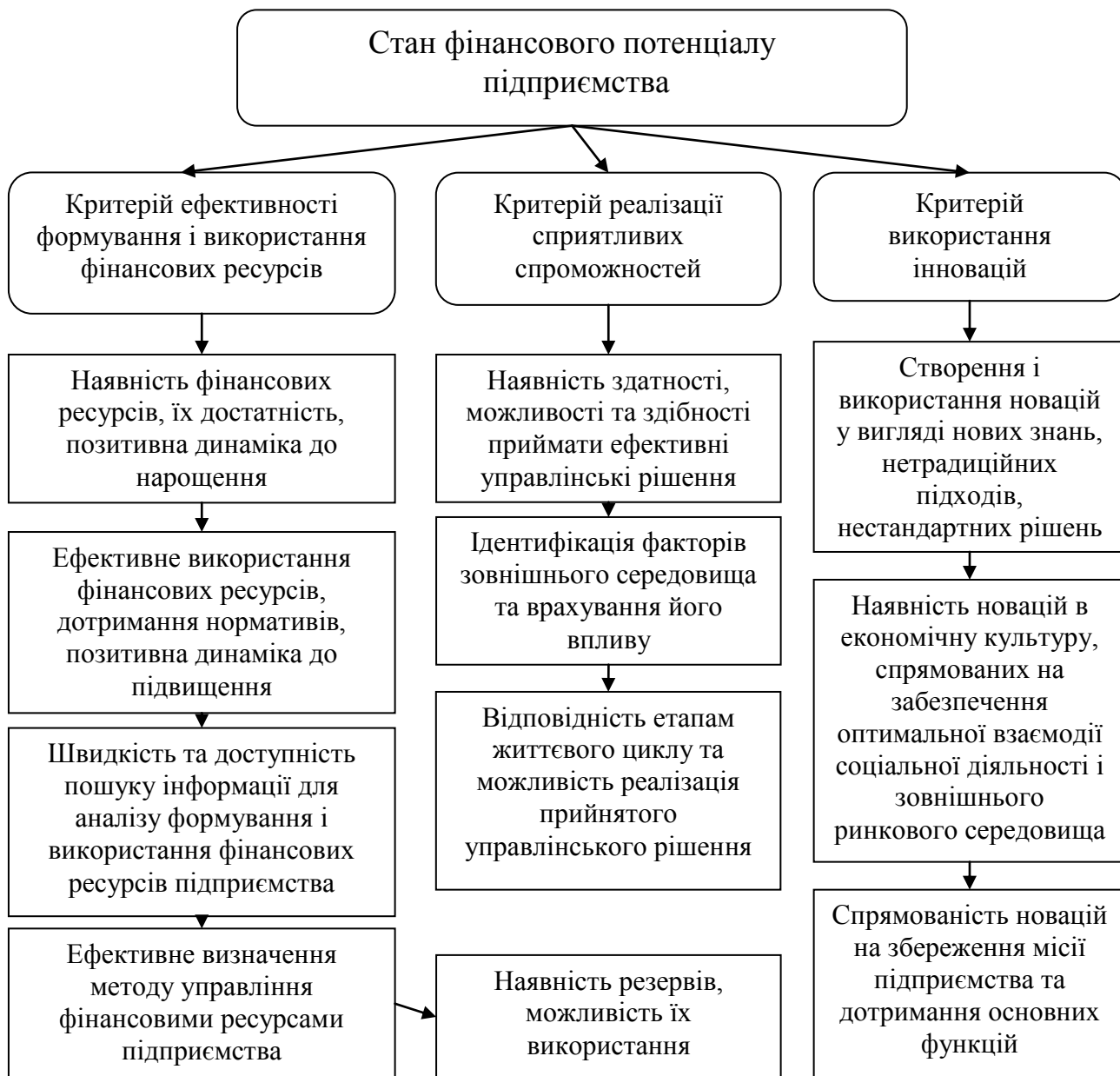

Рисунок 3.2 – Факторно-критеріальна модель оцінювання стану фінансового потенціалу підприємства [розроблено автором на основі **Ошибка!** **Источник ссылки не найден.**]

Абсолютний показник стану фінансового потенціалу підприємства (Р) визначається сумою факторів:

$$P = \sum_{i=1}^3 m_i F_i, \quad (3.1)$$

де $i=1...3$ —кількість факторів, m_i —вагомість i -го фактору (визначається експертним методом, $m_i=0...1$, з умовою нормування $\sum_{i=1}^3 m_i = 1$); F_i — i -ий фактор, що впливає на інтегральний стан та визначається станом окремих складових стану формування фінансового потенціалу та їх взаємоузгодженістю. У свою чергу кожен з факторів F_i характеризується сумою критеріїв, які мають відповідні коефіцієнти проявлення K_i :

$$F_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n K_i \quad (3.2)$$

З урахуванням рис. 3.2 і формул 3.1 та 3.2 маємо:

$$P = m_1 \left(\frac{K_1 + \dots + K_5}{5} \right) + m_2 \left(\frac{K_6 + \dots + K_8}{3} \right) + m_3 \left(\frac{K_9 + \dots + K_{11}}{3} \right). \quad (3.3)$$

Розробка факторно-критеріальної моделі оцінювання передбачає визначення експертами вагомості фактора шляхом ранжування. В якості експертів було обрано працівників бухгалтерії ПрАТ «Пирятинський сирзавод». З методів експертних оцінок було використано метод рейтингу (метод оцінної класифікації) та метод бальних оцінок. Для оцінки показників (К) використаємо запропоновану авторами [Ошибка! Источник ссылки не найден., 39] шкалу:

$0 < K \leq 0,25$ – недостатній рівень;

$0,25 < K \leq 0,5$ – задовільний рівень;

$0,5 < K \leq 0,75$ – достатній рівень;

$0,75 < K \leq 1$ – високий рівень.

З методів соціологічних досліджень було обрано опитування. Основною методикою було визнано групове експертне оцінювання. Після обробки даних

та зведення їх до єдиної системи обчислення, отримано такі ранжовані ряди вагомостей та значущості показників (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Модель кваліметричного підходу до оцінювання ефективності організації управління фінансовим потенціалом на ПрАТ «Пирятинський сирзавод»

Фактор	Ранжування факторів за їх вагомістю	Показники	Вагомість показника
Критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів (m_1)	0,45	Наявність фінансових ресурсів, їх достатність, позитивна динаміка до нарощення (K_1)	0,1
		Ефективне використання фінансових ресурсів, дотримання нормативів, позитивна динаміка до підвищення (K_2)	0,1
		Швидкість та доступність пошуку інформації для аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства (K_3)	0,4
		Ефективне визначення методу управління фінансовими ресурсами підприємства (K_4)	0,2
		Наявність резервів, можливість їх використання (K_5)	0,1
Критерій реалізації сприятливих спроможностей (m_2)	0,3	Наявність здатності, можливості та здібності приймати ефективні управлінські рішення (K_6)	0,5
		Ідентифікація факторів зовнішнього середовища та врахування його впливу (K_7)	0,3
		Відповідність етапам життєвого циклу та можливість реалізація прийнятого управлінського рішення (K_8)	0,2
Критерій використання інновацій (m_3)	0,25	Створення і використання новацій у вигляді нових знань, нетрадиційних підходів, нестандартних рішень (K_9)	0,2
		Наявність новацій в економічну культуру, спрямованих на забезпечення оптимальної взаємодії соціальної діяльності і зовнішнього ринкового середовищ (K_{10})	0,3
		Спрямованість новацій на збереження місії підприємства та дотримання	0,3

		основних функцій (K ₁₁)	
Інтегральний показник ефективності організації управління ФП			0,248

Джерело: Розраховано автором на основі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

Результати розрахунків засвідчують, що стан формування фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» складає 24,8% і знаходиться на недостатньому рівні. Це свідчить про те, що механізм управління фінансовим потенціалом підприємства характеризується недосконалістю і потребує покращень.

Відзначимо, що найменші значення експертних оцінок отримали критерії наявність резервів, можливість їх використання – 0,1, ефективне використання фінансових ресурсів, дотримання нормативів, позитивна динаміка до підвищення – 0,1, наявність фінансових ресурсів, їх достатність, позитивна динаміка до нарощення – 0,1. І взагалі, перша група факторів - критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів має найбільшу вагомість в системі ефективного управління фінансовим потенціалом ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Тому, нами пропонується покращити критерій ефективності формування і використання фінансових ресурсів через:

— розширення методичного інструментарію оцінки фінансового потенціалу підприємства на основі використання рейтингової оцінки фінансового потенціалу. Таке покращення прискорить процес аналізу, адже оцінка здійснюється на основі найбільш вагомих показників ефективності використання фінансових ресурсів;

— збільшення джерел формування фінансових ресурсів, а саме прибутку підприємства, який протягом аналізованого періоду має від'ємне значення. Збільшення головного джерела фінансових ресурсів дасть можливість покращити більшість показників ефективності їх використання.

Розроблена система показників факторно-критеріальної моделі оцінки стану фінансового потенціалу підприємства дозволила провести всебічну

оцінку ефективності організації управління фінансовими ресурсами підприємства та визначити можливості його покращення. Доцільність такого оцінювання зумовлена тим, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів знижується спроможність впливати на процеси соціального й економічного розвитку підприємств, що призводить до зниження ефективності використання ресурсів, спроможностей, новацій як резервів досягнення ефективності і перспективного довгострокового розвитку фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта. Результатом такого оцінювання є всебічність, що пов'язана з визначенням якості управління фінансовим потенціалом на основі кількісного вираження одиничних показників якості (розкривають лише одну властивість), комплексних показників якості (визначають декілька властивостей) та інтегрального показника якості управління.

3.2 Розширення методичного інструментарію оцінки фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на основі інтегральної оцінки

Варто зазначити, що у літературі досить багато уваги акцентується на термінологічному та класифікаційному аспектах проблеми оцінюванню фінансового потенціалу, але недостатньо уваги відводиться її методичному забезпеченню. При цьому майже відсутні конкретні розробки стосовно ідентифікування рівня потенціалу підприємства як необхідної передумови прийняття управлінських рішень перспективного характеру.

Проведене дослідження ефективності управління фінансовим потенціалом ПрАТ «Пирятинський сирзавод» виявило його недостатній рівень результатом чого є неефективне використання наявних фінансових ресурсів товариства. Одним із напрямів покращення ефективності управління фінансовим потенціалом, на нашу думку, є розширення методичного

інструментарію оцінки рівня фінансового потенціалу, що дозволить не тільки отримати єдиний інтегральний показник фінансового потенціалу досліджуваного товариства, а і спростити та прискорити розрахунки для швидкого реагування на негативні фактори впливу.

Методологічний підхід щодо вимірювання потенціалу підприємства та визначення ефективності його управління визначається тим, яка економічна модель буде покладена в основу цих процесів. Перш за все, необхідно визначити фундаментальну теоретичну модель, яка здатна відображати особливості процесів і процедур різнобічних проявів потенціалу. Визначена модель повинна відповідати таким вимогам:

- адекватність процесам і процедурам вимірювання;
- відповідність базовим категоріям сучасної економічної теорії;
- наочність і об'ємність, тобто можливість графічного та просторового представлення;
- варіабельність, яка допускає динамічний підхід до моделі;
- прогностичність як здатність визначення можливих наслідків проведених перетворень моделі [28].

При оцінці ефективності фінансового потенціалу підприємств деякі науковці зосереджують свою увагу на питаннях управління капіталом. На думку І.О. Бланка [15], у зарубіжній практиці управління капіталом найбільше розповсюдження отримали такі розробки економістів, як системи інтегрального фінансового аналізу. Серед них:

- Дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання капіталу підприємства, розроблена фірмою «Дюпон» (США);
- матриця оцінки результату інтегрального аналізу коефіцієнта рентабельності капіталу підприємства, що використовується для інтерпретації результатів, які отримують при використанні «Моделі фірми Дюпон». За допомогою цієї матриці можна виявити основні резерви підвищення рентабельності капіталу підприємства;

— система SWOT-аналізу, сутність якого полягає в дослідженні характеру сильних і слабких сторін підприємства відносно можливостей використання його капіталу, а також позитивного і негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) і внутрішніх (ендогенних) факторів на умови його використання;

— об'єктноорієнтована система інтегрального аналізу використання капіталу підприємства, розроблена фірмою «Модернсофт» (США), що базується на використанні комп'ютерної технології і спеціального пакету прикладних програм;

— інтегральна система портфельного аналізу, який базується на використанні «портфельної теорії», відповідно до якої рівень прибутковості портфеля фондових інструментів розглядається в системі «прибуток — ризик».

Усі ці системи інтегрального аналізу ефективності використання капіталу, безперечно, мають безліч позитивних сторін і широко застосовуються у зарубіжній практиці. Наведені методики вимагають від аналітиків великої самостійності в підборі показників аналізу і, крім того, відповідного програмного забезпечення, комп'ютерної техніки.

Проте, на українських підприємствах слід використовувати лише алгоритми зазначених методик (послідовність дій), а систему кількісних показників ефективності використання фінансових ресурсів доцільно обирати самостійно залежно від особливостей функціонування вітчизняних виробничих підприємств [62].

Заслугове на увагу методика оцінювання ефективності фінансового потенціалу підприємств з використанням інтегрального показника. Слід взяти до уваги розробки авторів [93], що дозволили на основі існуючих оціночних показників потенціалу підприємств запропонувати комплексний показник, який враховував би не тільки широко застосовувані фінансово-економічні, техніко-технологічні й трудові показники потенціалу, але й інноваційні аспекти роботи підприємства.

Розглянемо методику оцінки фінансового потенціалу підприємств, розроблену Гривківською О. В. та Мельником І. І., що включає такі етапи:

— збір інформації, яка характеризує фінансову діяльність підприємства. Основними джерелами отримання даних є: бухгалтерська звітність, статистично-фінансова звітність, інформація установ банківської сфери та інша інформація;

— вибір та розрахунок основних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність та ліквідність підприємства. На даному етапі пропонується провести експрес-аналіз основних показників;

— формування системи фінансових показників, за якими буде проведене ранжування та визначення порогових значень коефіцієнтів з метою віднесення їх до того чи іншого типу фінансової стійкості та рівня фінансового потенціалу підприємств:

- 1) підприємства, що мають абсолютний тип фінансової стійкості та високий рівень фінансового потенціалу;
- 2) підприємства, що мають нормальний тип фінансової стійкості та середній рівень фінансового потенціалу;
- 3) підприємства з нестабільним типом фінансової стійкості та низьким рівнем фінансового потенціалу;
- 4) підприємства з кризовим типом фінансової стійкості та критичним рівнем фінансового потенціалу (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Показники інтегральної оцінки фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками

Показник	Високий рівень ФП	Середній рівень ФП	Низький рівень ФП	Критичний рівень ФП
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,25-0,5	0,1-0,25	<0,1
Коефіцієнт забезпеченості активів власними коштами	>0,1	0,025-0,05	0,01-0,025	<0,0
Коефіцієнт маневреності	>0,4	0,2-0,4	0,1-0,2	<0,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,3	0,1-0,2	0,05-0,1	<0,05
Коефіцієнт швидкої	>0,7	0,5-0,7	0,3-0,5	<0,3

ліквідності				
Коефіцієнт загальної ліквідності	>1,5	0,5-1	0,25-0,5	<0,25
Рентабельність сукупних активів	>0,1	0,05-0,1	0,025-0,05	<0,025
Рентабельність власного капіталу	>0,15	0,05-0,15	0,01-0,05	<0,01
Рентабельність продаж	>0,1	0,025-0,1	0,01-0,025	<0,01

Якщо показник має високий рівень йому присвоюється 4 бали, середній – 3, низький – 2 та критичний відповідно – 1 бал.

Інтерпретувати отримані результати можна наступним чином. Підприємства, сума балів яких знаходиться в межах:

- 10–19 балів – мають критичний рівень фінансового потенціалу;
- 20–29 балів – низький рівень фінансового потенціалу;
- 30–39 балів – середній рівень фінансового потенціалу;
- 40 і більше — високий рівень фінансового потенціалу.

Для визначення рівня фінансового потенціалу порівнюються отримані значення фінансових коефіцієнтів із запропонованою шкалою та короткою характеристикою (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Характеристика рівнів фінансового потенціалу виробничих підприємств

Тип фінансової стійкості та рівень фінансового потенціалу підприємств	Коротка характеристика
Абсолютний тип фінансової стійкості та високий рівень фінансового потенціалу	Діяльність підприємства прибуткова. Фінансове становище стабільне
Нормальний тип фінансової стійкості та середній рівень фінансового потенціалу	Діяльність підприємства прибуткова, однак фінансова стабільність багато в чому залежить від змін зовнішньому та внутрішньому середовищі
Нестабільний тип фінансової стійкості та низький рівень фінансового потенціалу	Підприємство фінансово нестабільне
Кризовий тип фінансової стійкості та критичний рівень фінансового потенціалу	Підприємство збиткове, фінансово нестабільне, близьке до банкрутства

Визначимо рівень фінансового потенціалу досліджуваного товариства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на основі експрес-аналізу основних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а також визначення порогових значень показників з метою віднесення їх до того чи іншого рівня фінансового потенціалу (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Показники інтегральної оцінки фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки

Показник	2016 рік		2017 рік		2017 рік	
	абсолютне	бальне	абсолютне	бальне	абсолютне	бальне
Коефіцієнт автономії	0,381	3	0,487	3	0,260	3
Коефіцієнт забезпеченості активів власними коштами	0,431	4	0,402	4	0,120	4
Коефіцієнт маневреності	0,361	3	0,345	3	0,657	4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,531	4	0,636	4	0,292	3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,452	4	1,314	4	0,857	4
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,759	4	1,770	4	1,248	3
Рентабельність сукупних активів	0,132	4	0,197	4	-0,029	1
Рентабельність власного капіталу	0,284	4	0,449	4	-0,078	1
Рентабельність продаж	0,057	3	0,063	3	-0,010	1
Інтегральний показник	X	33	X	33	X	24

Отримані значення інтегральних показників фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років зменшуються. Так, в 2016 та 2018 роках даний показник становив – 33, що відповідає середньому рівню фінансового потенціалу та нормальному типу фінансової стійкості. В 2018 році інтегральний показник фінансового потенціалу досліджуваного товариства знизився до 24, що відповідає низькому рівню фінансового потенціалу та свідчить про фінансову нестабільність господарюючого суб'єкта.

На основі наявних розрахунків побудуємо криву фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2018 рік (рисунок 3.3).

Аналізуючи дані рисунка 3.3 можна сказати наступне. Факторами зниження фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта в порівнянні з нормативними значеннями характерними високому рівню фінансового потенціалу є: коефіцієнт автономії, загальної ліквідності та всі показники рентабельності.

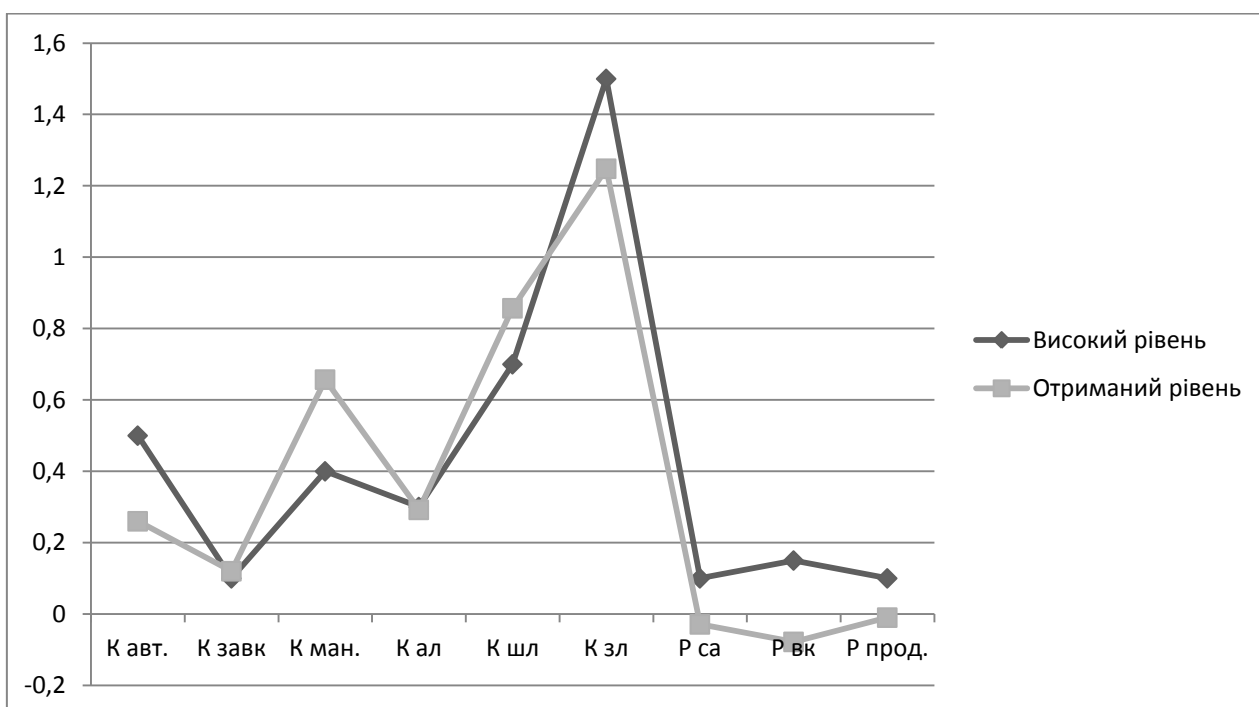

Рисунок 3.3 – Крива фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за фінансовими показниками за 2018 рік

Найбільше на зниження фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році вплинули показники збитковості активів, власного капіталу та продажів. Таким чином, підвищення фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в майбутньому періоді можливе при прибутковій діяльності господарюючого суб'єкта. При цьому, отримання прибутку забезпечить підвищення частки власного капіталу та покращення структури капіталу в цілому.

Відзначимо, що перевищення оптимально встановлених значень високого рівня фінансового потенціалу спостерігалось у показників: коефіцієнт маневреності та швидкої ліквідності. Тому, головними позитивними чинниками впливу на фінансовий потенціал ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є висока вартість власного оборотного капіталу та ефективна структура оборотних активів господарюючого суб'єкта.

Отже, розширення методичного інструментарію аналізу фінансового потенціалу на основі інтегральної оцінки дала можливість не тільки визначити динаміку фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта за аналізований період, а і головні фактори впливу для подальшої розробки управлінських дій з метою покращення фінансового потенціалу товариства та підвищення його конкурентоспроможності.

3.3 Збільшення джерел формування фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» як напрям підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом

В процесі проведеної оцінки фінансового потенціалу підприємства, в другому розділі роботи, було виявлено від'ємний рівень головного джерела наповнення фінансових ресурсів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» – прибутку. При цьому проведена інтегральна оцінка виявила, що збитковість господарюючого суб'єкта є головним негативним фактором впливу на рівень фінансового потенціалу товариства. Саме тому, необхідною умовою забезпечення аналізованого підприємства фінансовими ресурсами є проведення політики збільшення прибутку.

Як відомо, основними чинниками, які ведуть до зміни прибутку є:

1) обсяг продажів - при високій питомій вазі постійних витрат в собівартості продукції зростання обсягів реалізації приведе до ще більшого

зростання прибутку за рахунок зниження частки постійних витрат, що доводяться на одиницю продукції;

2) зростання цін - в період високих темпів інфляції зростання прибутку можна забезпечити за рахунок цінового чинника;

3) зниження собівартості - зниження витрат без негативного впливу на якість продукції, досягається за рахунок більшої керованості і контролю в області витрат;

4) оновлення асортименту і номенклатури продукції, що випускається - прибуток в ринковій економіці - рушійна сила оновлення як виробничих фондів, так і продукції, що випускається. Характерний прояв цієї сили в концепції життєвого циклу продукції.

Саме тому, механізм управління фінансовим потенціалом підприємства необхідно доповнити системою пошуку невикористаних можливостей збільшення прибутку господарюючого суб'єкта з метою постійного забезпечення його зростання.

Резерви зростання прибутку – це кількісно вимірні можливості його збільшення за рахунок зростання обсягу реалізації продукції, зменшення витрат на її виробництво і реалізацію, недопущення зовні реалізаційних збитків, вдосконалення структури виробленої продукції [33].

Визначення резервів збільшення прибутку базується на науково – обґрунтованій методиці розробки заходів з їх мобілізації [55]. У процесі виявлення резервів виділяють три етапи:

– аналітичний — на цьому етапі виявляють і кількісно оцінюють резерви;

– організаційний — розробляються комплекс інженерно-технічних, організаційних, економічних і соціальних заходів, які повинні забезпечити використання виявлених резервів;

– функціональний — це практично реалізують заходи і контролюють їх виконання [56].

Основними резервами збільшення прибутку підприємства є (рисунок 3.4)

— збільшення обсягу продажів продукції, робіт, послуг. При високій питомій вазі постійних витрат в собівартості продукції зростання обсягів реалізації приведе до ще більшого зростання прибутку за рахунок зниження частки постійних витрат, що доводяться на одиницю продукції;

— зниження собівартості – зниження витрат без негативного впливу на якість продукції, досягається за рахунок більшої керованості і контролю в області витрат;

— зростання цін – в період високих темпів інфляції зростання прибутку можна забезпечити за рахунок цінового чинника;

— оновлення асортименту і номенклатури продукції, що випускається.

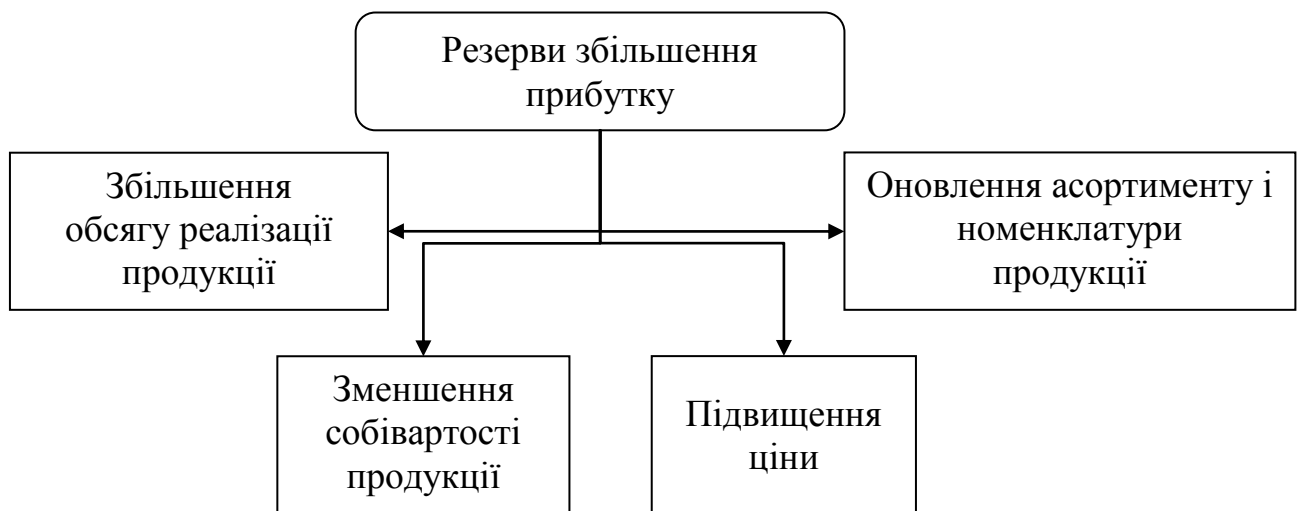

Рисунок 3.4 – Основні резерви збільшення прибутку вітчизняних підприємств [56]

Головним резервом збільшення прибутку підприємства є підвищення обсягу реалізації товарів, робіт, послуг. Між прибутком та обсягом реалізації товарів, робіт, послуг існує пряма залежність. Це свідчить про те, що чим більше продукції реалізується підприємством, тим більшою є сума отриманого прибутку, і навпаки, невиконання плану по реалізації зменшує прибуток.

Основними чинниками, за допомогою яких можливе зростання доходу для сучасних підприємств є:

— результативна логістика (оптимізація каналів розподілу, стимулювання збуту, розширення клієнтської бази);

- упровадження сучасних ІТ-технологій;
- ефективна реклама, яка підтримує репутацію товарів, формує довіру споживачів до них, допомагає в завойовані ринку);
- дієва організація управління (організаційна структура, система управління, фірмова культура; престиж та імідж фірми; комунікації, соціально-психологічний клімат).

Протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» спостерігається збільшення виручки від реалізації товарів, але при цьому прибуток має від'ємне значення, а темпи росту виручки від реалізації падають. Таким чином, можна констатувати, що однією з причин від'ємного значення прибутку підприємства є недоотримання виручки від реалізації. Тому, одним з напрямків збільшення обсягів продажу молочної продукції ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є збільшення клієнтської бази, тобто розширення її території збуту.

Наступним напрямом зростання виручки від реалізації досліджуваного нами товариства може стати ефективна маркетингова політика підприємства. Так, ефективна реклама може забезпечити підвищення обсягів продажу. Також, чинником збільшення обсягів продажів є те, що ПрАТ «Пирятинський сирзавод» планує впровадження нового обладнання й передових технологій, що в свою чергу призводить до розширення регіонів збуту продукції за рахунок виходу на нові ринки.

Нами пропонується розрахувати резерв зростання прибутку ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за рахунок збільшення обсягів продажів за наступною формулою:

$$P_{(V)}^{\Pi} = PV \frac{\Pi}{V}, \quad (3.4)$$

де $P_{(V)}^{\Pi}$ – резерв зростання прибутку за рахунок збільшення обсягів продажів;

PV – потенційно можливе збільшення обсягу продажів, тис. грн.;

Π – фактичний прибуток від реалізації продукції, тис. грн.;

V – фактичний обсяг реалізованої продукції, тис. грн.

Розширення мережі збуту, введення ефективної реклами та нового обладнання є приводом до припущення, що виручка від реалізації молочної продукції ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2019 році зросте на 15% (242477 тис. грн.) і становить 1858993 тис. грн. При цьому, резерв зростання прибутку за рахунок збільшення обсягів продажів становить:

$$P_{(V)}^{\Pi} = 242477 \times \frac{-16006}{1616516} = -2400 \text{ (тис. грн.)}.$$

Таким чином, збільшення обсягів продажів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2019 році на 15 % призведе до зменшення збитку підприємства на 2400 тис. грн.

Відзначимо, що головною причиною від'ємного значення прибутку підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» є висока вартість витрат на виробництво та реалізацію. Тому, наступним та досить важливий напрямом пошуку резервів зростання прибутку досліджуваного нами товариства є – зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, наприклад, сировини, матеріалів, палива, енергії, амортизації основних засобів та інших витрат.

Спочатку розглянемо витрати підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на здійснення своєї діяльності в цілому і по статтям за 2016-2018 роки та наведемо їх в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Операційні витрати ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.	Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.
Матеріальні затрати, тис. грн.	725828	1234336	1370275	508508	135939
на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,688	0,812	0,848	0,124	0,036
Витрати на оплату праці, тис. грн.	36481	50520	67949	14039	17429
на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,035	0,033	0,042	-0,001	0,009
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	7831	10816	14299	2985	3483

на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,007	0,009	0,006	0,002	-0,003
Амортизація, тис. грн.	10158	11678	18309	1520	6631
на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,010	0,012	0,008	0,002	-0,004
Інші операційні витрати, тис. грн.	62859	108838	149224	45979	40386
на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,060	0,072	0,092	0,012	0,021
Разом, тис. грн.	843157	1416188	1620056	573031	203868
на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,799	0,931	1,002	0,132	0,071

Аналіз таблиці 3.4 показує, що найбільшу частку операційних витрат ПрАТ «Пирятинський сирзавод» становлять матеріальні затрати. Їх частка в загальних операційних витратах підприємства в 2016 році становила 68,8%, в 2017 році – 81,2%, а в 2018 році – 84,8%. Відзначимо, що в 2017 році проти 2016 року матеріальні затрати аналізованого нами підприємства збільшились на 508508 тис. грн., а в 2018 році проти 2016 року – ще на 135939 тис. грн., що є негативним фактором розвитку суб'єкта підприємництва. Витрати на оплату праці ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років збільшуються з 36481 тис. грн. в 2016 році до 67949 тис. грн. в 2018 році. При цьому зазначимо, що частка витрат по заробітній платі в отриманій виручці від реалізації товарів, робіт, послуг протягом аналізованого часу зростає з 0,035 грн. до 0,042 грн. що свідчить про погіршення діяльності підприємства. Така ж тенденція спостерігається і у відрахувань на соціальні заходи, які протягом 2016-2018 років збільшуються з 7831 тис. грн. до 14299 тис. грн., а в розрахунку на 1 грн. товарної продукції зменшуються з 0,007 грн. до 0,006 грн. Амортизація ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років збільшується. Так, в 2017 році проти 2016 року амортизація збільшилась на 1520 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 6631 тис. грн. Такі результати свідчать про застарілість матеріально-технічної бази аналізованого підприємства. Інші операційні витрати ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшились на 45979 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 40386 тис. грн., що є негативним фактором впливу на рівень прибутку суб'єкта підприємництва.

Відзначимо, що у підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році існує два резерви зростання прибутку:

— відрахування на соціальні заходи, які в 2018 році проти 2017 року зменшили свою частку в отриманій виручці з 0,009 грн. до 0,006 грн. Тому, можливе зниження витрат на 1 грн. товарної продукції становить – 0,003 грн.;

— амортизація, яка в 2018 році проти 2017 року зменшила свою частку в отриманій виручці з 0,011 грн. до 0,008 грн. Тому, можливе зниження витрат на 1 грн. товарної продукції становить – 0,004 грн.

Здійснимо розрахунок резерву зростання прибутку за рахунок зменшення собівартості реалізованої продукції за наступною формулою:

$$P_{(C)}^{\Pi} = PV \times (V + P_{(V)}^{\Pi}), \quad (3.5)$$

де $P_{(C)}^{\Pi}$ – резерв зростання прибутку за рахунок зменшення собівартості продукції.

Отже, резерв збільшення прибутку підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2017 році за рахунок зменшення амортизації становить:

$$P_{(C)}^{\Pi} = 0,004 \times (1456698 - 2400) = 5817,19 \text{ (тис. грн.)}$$

Отже, зниження частки собівартості реалізованої продукції ПрАТ «Пирятинський сирзавод» у виручці від реалізації на 0,004 грн. призведе до збільшення прибутку підприємства на 5817,19 тис. грн.

Розрахуємо резерв збільшення прибутку підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2019 році за рахунок зменшення відрахувань на соціальні заходи:

$$P_{(C)}^{\Pi} = 0,003 \times (1456698 - 2400) = 4362,89 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальний резерв збільшення прибутку від реалізації ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за рахунок зменшення собівартості становить – 4362,89 тис. грн.

Фактична збитковість продажів ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році становила -0,010%. Розрахуємо можливу рентабельність продажів при

зниженні на 0,007 витрат на 1 грн. реалізованої продукції за наступною формулою:

$$P^R = \frac{P_{\Phi} + P^{\Pi}}{C_M} - \frac{P_{\Phi}}{B_{\Phi}}, \quad (3.6)$$

де P^R – резерв зростання рентабельності;

P_{Φ} – фактична сума прибутку;

P^{Π} – резерв зростання прибутку від реалізації продукції;

C_M – можлива собівартість реалізованої продукції з урахуванням всіх резервів;

B_{Φ} – фактична сума витрат по реалізованій продукції.

$$P^R = \frac{-16006 - 2400}{(1,002 - 0,007) \times 1456698} - \frac{-16006}{1620056} = -0,00282.$$

Таким чином, при збільшенні обсягів виробництва і реалізації продукції ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2019 році на 15%, зниженні на 0,007 грн. витрат на 1 гривню товарної продукції підприємство одержить додатковий прибуток в сумі 10180,08 тис. грн. і покращить збитковість продажів на 0,00282%.

Підсумовуючи вище проведені розрахунки можемо сказати, що на ПрАТ «Пирятинський сирзавод» існують наступні резерви збільшення фінансових ресурсів:

1. Резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягів реалізації молочної продукції. Аналіз прибутку показав, що темп росту виручки від реалізації підприємства в 2018 році зменшилися порівняно з 2017 роком через що підприємство недоотримало потенційно можливий прибуток. Це зменшення зумовлене зменшенням обсягів збуту продукції. Однак, навіть можливе збільшення обсягу реалізації на 15% шляхом розширення ринку збуту, впровадження нового обладнання й передових технологій, а також проведення рекламної акції серед постійних клієнтів – не матиме позитивні наслідки. Реалізація цього резерву збільшить збиток підприємства на 2400 тис. грн.

2. Резерв збільшення прибутку за рахунок зменшення матеріальних витрат підприємства. Аналіз витрат підприємства продемонстрував збільшення майже всіх операційних витрат господарюючого суб'єкта протягом 2016-2018 років. Згідно аналізу лише витрати на амортизацію та відрахування на соціальні заходи на 1 гривню реалізованого продукції зменшились, що і є джерелом збільшення фінансових ресурсів за рахунок зниження собівартості ПрАТ «Пирятинський сирзавод». Реалізація цього резерву дозволить додатково отримати 10180,08 тис. грн. прибутку.

Отже, впровадження комплексу дій спрямованих на підвищення ефективності механізму управління фінансовим потенціалом дасть можливість здійснити оцінку якості роботи всього механізму управління, збільшити головний результат ефективності використання фінансових ресурсів – прибуток підприємства, прискорити та спростити процес аналізу фінансового потенціалу підприємства на основі експрес-методів оцінки і як результат покращити фінансове становище товариства та його конкурентні позиції на ринку.

Висновки за розділом 3

Удосконалення механізму управління фінансовим потенціалом підприємства пропонується здійснити на основі використання методів кваліметрії. Так, розроблена система показників факторно-критеріальної моделі оцінки стану фінансового потенціалу підприємства дозволила провести всебічну оцінку ефективності організації управління фінансовими ресурсами підприємства та визначити можливості його покращення. Результати розрахунків засвідчують, що стан формування фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» складає 24,8% і знаходиться на недостатньому рівні. Це свідчить проте, що механізм управління фінансовим потенціалом підприємства характеризується недосконалістю і потребує покращень.

Проведене розширення методичного інструментарію аналізу фінансового потенціалу на основі інтегральної оцінки дало можливість визначити узагальнений інтегральний показник фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки та його динаміку, на основі оцінки найбільш вагомих фінансових коефіцієнтів, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Порівняння з пороговими значеннями показників забезпечило віднесення їх розрахованих результатів до того чи іншого рівня фінансового потенціалу та типу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта в аналізованому періоді. Побудована крива фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2018 рік наочно показала низький рівень фінансового потенціалу в даному періоді та окреслила головні фактори впливу на неї для подальшої розробки управлінських дій з метою покращення фінансового потенціалу товариства та підвищення його конкурентоспроможності.

Запропоновано удосконалення механізму управління фінансовим потенціалом підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на основі збільшення джерел формування фінансових ресурсів, а саме – прибутку. Визначено, що головними резервами збільшення прибутку ТОВ є збільшення обсягів реалізації молочної продукції та зменшення матеріальних витрат підприємства. Збільшення обсягу реалізації досліджуваного підприємства на 15%, за рахунок розширення ринку збуту, впровадження нового обладнання й передових технологій, а також проведення рекламної акції, не дасть змогу підприємству вийти із зони збитковості, але при цьому зменшить суму збитку на 2400 тис. грн. При цьому, зниження собівартості ПрАТ «Пирятинський сирзавод» можливе за рахунок зменшення амортизації та відрахувань на соціальні заходи, що дозволить додатково отримати 10180,08 тис. грн. прибутку.

Впровадження комплексу дій спрямованих на підвищення ефективності механізму управління фінансовим потенціалом дасть можливість здійснити оцінку якості роботи всього механізму управління, збільшити головне джерело

формування фінансових ресурсів – прибуток підприємства, прискорити та спростити процес аналізу фінансового потенціалу підприємства і як результат покращити фінансове становище товариства та його конкурентні позиції на ринку.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі вирішено важливе науково - практичне завдання, що полягає у підвищенні ефективності управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства.

На підставі отриманих у роботі результатів можна зробити наступні висновки.

1. Проведене дослідження наукових підходів сутності поняття «фінансовий потенціал» дало змогу сформулювати сутність фінансового потенціалу виробничого підприємства як сукупності наявних фінансових ресурсів і можливостей підприємства щодо їхнього подальшого нарощування шляхом своєчасної адаптації до зовнішніх і внутрішніх змін з урахуванням галузевих особливостей, рівня ділової активності, інвестиційної привабливості за умови забезпечення фінансової безпеки.

2. Досліджено механізм управління фінансовим потенціалом підприємства під яким розуміється – система, що забезпечує взаємодію діагностики, регулювання та моніторинг показників, що характеризують абсолютний, нормальний, нестабільний і кризовий типи фінансової стійкості підприємства та дають можливість підвищити ефективність управління фінансовим потенціалом підприємства. Головною метою управління фінансовим потенціалом підприємства є збереження фінансової стійкості, рівноваги та ліквідності, оптимізація грошових потоків, підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. Окреслений механізм управління фінансовим потенціалом виробничого підприємства включає принципи, мету, задачі, функції механізму, інструменти, необхідні для його реалізації, інформаційну підтримку прийняття рішень відносно напрямів розвитку фінансового потенціалу.

3. Визначено, що аналіз фінансового потенціалу підприємства повинен проводитись на основі трьох напрямків: аналіз джерел формування фінансових

ресурсів господарюючого суб'єкта, оцінка ефективності використання фінансових ресурсів та експрес-діагностика рівня фінансового потенціалу підприємства. Так, першим напрямом є аналіз джерел формування фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта на основі дослідження структури та динаміки власного, позикового та оборотного капіталів, а також власного оборотного капіталу. Оцінку напрямів використання фінансових ресурсів виробничого підприємства пропонується провести на основі дослідження динаміки чистого прибутку господарюючого суб'єкта, а також розрахунку показників ефективності використання основних та оборотних фондів, оцінці ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та оборотності активів. Доповнити оцінку формування і використання фінансових ресурсів пропонується з використанням методу експрес-аналізу та моделлю визначення стійкості фінансового стану залежно від рівня виконання нерівностей.

4. Проведений аналіз фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки визначив, що підприємство знаходиться в нестійкому фінансовому стані. Так, в 2018 році підприємство характеризується збитковою діяльністю, зростаючою залежністю від позикових джерел фінансування, високим рівнем зносу основних засобів, недостатністю оборотного капіталу та нестійким фінансовим станом, про що свідчить погіршення майже всіх розрахованих часткових показників.

5. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років визначив, що фінансові ресурси сформовані за рахунок позикових джерел, адже протягом аналізованого періоду спостерігається перевищення позикового капіталу над власним. Головними факторами збільшення вартості позикового капіталу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом аналізованого періоду є нарощення короткострокових кредитів банків і збільшення поточної кредиторської заборгованості із внутрішніх розрахунків, висока вартість якої пояснюється тим, що досліджуване товариство входить до групи компаній «Молочний альянс».

6. Проведена оцінка ефективності використання фінансового потенціалу підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» протягом 2016-2018 років визначила нераціональне їх використання. Так, зниження ефективності використання спостерігається в основних засобах, свідченням чого стали розраховані інтегральні показники ефективності використання основних засобів в 2018 році та оборотних активах, оборотність яких в 2018 році проти 2017 року уповільнилась, що призвело до потреби в додатковому залучення оборотних активів в 2018 році.

7. Дослідження ліквідності балансу визначило недостатність у господарюючого суб'єкта високоліквідних коштів та зниження загального коефіцієнта ліквідності, що є свідченням погіршення ліквідності товариства та не ефективне використання його фінансових ресурсів. Проведений розрахунок узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості визначив, що ПрАТ «Пирятинський сирзавод» в 2018 році знаходиться не в стійкому фінансовому положенні та потребує додаткових джерел фінансування, що є свідченням недостатності фінансових ресурсів та не ефективне використання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта.

8. Удосконалено механізму управління фінансовим потенціалом підприємства на основі використання методів кваліметрії. Так, розроблена система показників факторно-критеріальної моделі оцінки стану фінансового потенціалу підприємства дозволила провести всебічну оцінку ефективності організації управління фінансовими ресурсами підприємства та визначити можливості його покращення. Результати розрахунків засвідчують, що стан формування фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» складає 24,8% і знаходиться на недостатньому рівні. Це свідчить проте, що механізм управління фінансовим потенціалом підприємства характеризується недосконалістю і потребує покращень.

9. Проведене розширення методичного інструментарію аналізу фінансового потенціалу на основі інтегральної оцінки дало можливість визначити узагальнений інтегральний показник фінансового потенціалу ПрАТ

«Пирятинський сирзавод» за 2016-2018 роки та його динаміку, на основі оцінки найбільш вагомих фінансових коефіцієнтів, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Порівняння з пороговими значеннями показників забезпечило віднесення їх розрахованих результатів до того чи іншого рівня фінансового потенціалу та типу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта в аналізованому періоді. Побудована крива фінансового потенціалу ПрАТ «Пирятинський сирзавод» за 2018 рік наочно показала низький рівень фінансового потенціалу в даному періоді та окреслила головні фактори впливу на неї для подальшої розробки управлінських дій з метою покращення фінансового потенціалу товариства та підвищення його конкурентоспроможності.

10. Запропоновано удосконалення механізму управління фінансовим потенціалом підприємства ПрАТ «Пирятинський сирзавод» на основі збільшення джерел формування фінансових ресурсів, а саме – прибутку. Визначено, що головними резервами збільшення прибутку ТОВ є збільшення обсягів реалізації молочної продукції та зменшення матеріальних витрат підприємства. Збільшення обсягу реалізації досліджуваного підприємства на 15%, за рахунок розширення ринку збуту, впровадження нового обладнання й передових технологій, а також проведення рекламної акції, не дасть змогу підприємству вийти із зони збитковості, але при цьому зменшить суму збитку на 2400 тис. грн. При цьому, зниження собівартості ПрАТ «Пирятинський сирзавод» можливе за рахунок зменшення амортизації та відрахувань на соціальні заходи, що дозволить додатково отримати 10180,08 тис. грн. прибутку.

11. Впровадження комплексу дій спрямованих на підвищення ефективності механізму управління фінансовим потенціалом дасть можливість здійснити оцінку якості роботи всього механізму управління, збільшити головне джерело формування фінансових ресурсів – прибуток підприємства, прискорити та спростити процес аналізу фінансового потенціалу підприємства і

як результат покращити фінансове становище товариства та його конкурентні позиції на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики / Л. И. Албакин. – М., 1981. – 351 с.
2. Азгальдов Г. Г. Квалиметрия: первоначальные сведения. Справочное пособие с примером для АНО «Агенств стратегических инициатив по продвижению новых проектов» [Учебное пособие] / Г. Г. Азгальдов, А. В. Костин, В. В. Садов. – М.: Высшая школа, 2011. – 143 с.
3. Анчишкин А. И. Прогнозирование роста социалистической экономики / А. И. Анчишкин. – М., 1973. – 218 с.
4. Ареф'єва О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств : монографія / О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков – К. : Вид-во ГРОТ, 2004. – 200 с.
5. Архангельский В. Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении / В. Н. Архагельский, Л. Е. Зиновьев. – М.: Наука, 1983. – 120 с.
6. Астапова О. В. Управління фінансовим потенціалом підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repo.uira.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2103/3/Astapova1.pdf>
7. Баканов М. И. Теория экономического анализа: [учебник] / М. И. Баканов, М. В. Мельник, А. Д. Шеремет — М. : Финансы и статистика, 2007. — 536 с.
8. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент: Учеб. пособ. для вузов. – СПб.: Питер, 2000. – 303 с.
9. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства [Текст] : навч. посібник / Б.Є. Бачевський, І. В. Заблодська, О.О. Решетняк. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – 400 с.
10. Бень Т. Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т. Г. Бень, С. Б. Довбня // Фінанси України. — 2002. — №6. — С. 53–60.

11. Бердар М. М. Впровадження прогресивних методів управління фінансовими ресурсами підприємств у зовнішньоекономічній діяльності / М. М. Бердар // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — № 5 (84). — С. 31—36.
12. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі логістичного підходу / М. М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 5 (83). — С. 133—138.
13. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 298 с.
14. Березін О. В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізм формування та розвитку [Текст] : монографія / О. В. Березін, О. Д. Плотник. — Полтава : ІнтерГрафіка, 2012. — 221 с.
15. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Бланк. — К.: Ельга, 2008. — 722 с.
16. Богма О. С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств / О. С. Богма, А. С. Павлова // Вісник запорізького національного університету. — 2012. — №1(13). — С. 195-199.
17. Большакова А.С. Менеджмент: Краткий курс. — СПб.: Питер, 2000. — 176 с.
18. Большая советская энциклопедия в 30 т. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://biblioclub.ru/?page=dict&dict_id=63
19. Большой энциклопедический словарь: В 2т. / [ред. А.М. Прохоров.] — М.: Советская энциклопедия, 1991. — Т.2 — С. 188.
20. Брегін Н.А. Механізм оцінки й управління фінансовими ризиками підприємств / Н. А. Брегін, І. Г. Бритченко, — Донецьк: ДонДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2004. — 171 с.
21. Бритченко І. Г. Управління потенціалом підприємства: [конспект лекцій] / І. Г. Бритченко. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 122 с.

22. Ванькович Д. В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств / Д. В. Ванькович // Фінанси України. — 2004. — № 9. — С. 112—117.
23. Вейц В. Потенциальные и кинетические производственные силы мирового хозяйства / В. Вейц. — М., 1927. — Кн. 1. — 212 с.
24. Велика Радянська Енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://bse.sci-lib.com/article091960.html>
25. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] : 250 000 слів / уклад. В.Т. Бусел. — К. : Перун, 2007. — 1736 с.
26. Воблий К. Г. Производственные силы Украины. Техника, экономика, право / К.Г. Воблый // Научные записки Ин-та народного хоз-ва. — 1924. — №4-5. — С. 126-149.
27. Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. — К.: Цент навчальної літератури, 2007. — 307 с.
28. Головкова Л. С. Методологічні проблеми вимірювання потенціалу підприємства / Л. С. Головкова // Економіка та держава. — 2007. — №4. — С. 37-42.
29. Гречко А. В. Теоретичні засади управління фінансовим потенціалом підприємства [Електронний ресурс]. / А. В. Гречко, С. О. Нечипорук. — Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/eb76/98c3aa4ac146e0e783578842c9cf3fc37844.pdf>
30. Гривківська О. В. Оцінка фінансового потенціалу санаторно-курортних підприємств туристично-рекреаційної галузі Вінницького регіону / О. В. Гривківська, І. І. Мельник // Економіка АПК. — 2010. — №2. — С. 26-30.
31. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Н. М. Давиденко — Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. — 328 с.
32. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування доходів в сільському господарстві / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. — 2008. — №5. — С. 18-22.

33. Дзюба І. В. Вплив факторів на збільшення прибутку підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Дзюба, Шашина М. В. – Режим доступу до ресурсу: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2011_25.pdf
34. Дідченко О. І. Підходи до оцінки фінансового потенціалу як важливої складової інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Дідченко, Є. М. Плаксіна. –Режим доступу : http://www.confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/monography/24_Dydchenko.htm.
35. Друкер П. Ф. О професіональному менеджменті / П. Ф. Друкер. – М.: Вільямс, 2005. – 320 с.
36. Егоров П. В. Концепція механізму управління фінансовим потенціалом промислового підприємства [Електронний ресурс]. / П. В. Егоров, Ю.В. Сердюк-Копчекчи. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontsepsiya-mehanizma-upravleniya-finansovym-potentsialom-promyshlennogo-predpriyatiya>
37. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Б.Д. Гаврилишин, О.А. Устенко, [та ін.] ; відповід. ред. С.В. Мочерний. Т.2. – К. : ВЦ "Академія". – На укр. яз. – с. 13
38. Ждан О.М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства» / О. М. Ждан // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – №20.3. – С. 139-142.
39. Зеленський Р. М. Факторно-критеріальна модель оцінювання рівня сформованості відповідальності / Р. М. Зеленський // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2011.– №16.– С. 72 – 79.
40. Израйлева О.В. Управление фінансовим потенціалом підприємств сфери обслуговування: Монографія. – Челябинск: ЮУрГУ, 2007. – 182 с.
41. Измайлова К. А. Фінансовий аналіз / К. А. Измайлова. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.

42. Іоненко К. В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. – 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / К. В. Іоненко. – Київ, 2007. – 20 с.
43. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 612 с.
44. Коваленко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності потенціалу підприємства / М.А. Коваленко, О.О. Іванець // Економічні інновації. –2011. – №45. –С. 113-118.
45. Козачок І. А Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства / І. А. Козачок // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 47 – С. 277–283.
46. Комарецька П. В. Управління фінансовим потенціалом підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец 06.08.01 – економіка, організація і управління підприємствами / П. В. Комарецька. – Київ, 2006. – 22 с.
47. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов [Электронный ресурс] / Н.Г. Комлев. – 2006. – Режим доступа к ресурсу: <http://rus-yaz.niv.ru/doc/foreign-words-komlev/index.htm>
48. Коренков О. В Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: автореф. дис. кан. ек. наук / О. В. Коренков // Національний авіаційний університет. – К., 2003. – 19 с.
49. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібн.] / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
50. Кузенко Т. Б. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства / Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна // Актуальні проблеми економіки. Економіка та управління національним господарством. – 2015. – №4(166). – С. 123-130.

51. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: [Навчальний посібник] / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко. — Х.: ВД «ИНЖЕК», 2009. — 152 с.

52. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — №7. — С. 123-130.

53. Кунцевич В.О. Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. — 2005. — № 1. — С. 68-75.

54. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: монография / Е.В. Лапин — Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002 — 310 с.

55. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: [Підручник] / А. Мазаракі, Л. Лігоненко, Н. Ушакова. — К.: Хрещатик, 1999. — 800 с.

56. Мамонтова А. О. Підвищення прибутку підприємства комплексним методом [Електронний ресурс] / А. О. Мамонтова. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.kpi.kharkov.ua/>

57. Марушков Р. В. Оценка использования экономического потенциала предприятия (на примере предприятий печатной отрасли): автореф. дис. . канд. экон. наук / Р.В. Марушков. М., 2000. - 39 с.

58. Маслак О.І. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислового підприємства / О.І. Маслак// Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. — 2014. — Випуск 6(77). — С. 124-129.

59. Мельник О. Г. Фінансовий потенціал машинобудівного підприємства : сутність та індикатори оцінювання [Електронний ресурс] / О. Г. Мельник. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/304/1/08.pdf>

60. Мерзлов И.Ю. Управление финансовым потенциалом предприятия [Электронный ресурс] / И. Ю. Мерзлов. — 2008. — Режим доступа: <http://www.science-bsea.narod.ru>.

61. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. / В. О. Мец. – К.: Вища школа. – 2003.
62. Мішина С. В. Методичне забезпечення оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин // Научно-технический сборник. – 2009. – №87. – С. 272-278.
63. Немчинов В. С. Избранные произведения: В 6-ти т. – Т.3: Экономико-математические методы и модели / В.С. Немчинов. – М.: Наука, 1967. – 207 с.
64. Олексюк О. І. Управління потенціалом акціонерних товариств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01/ О. І. Олексюк // Київ. нац. економ. ун-т. — К., 2001. — 20 с.
65. Осовська Г.В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К.: Кондор, 2009. – 358 с.
66. Островська О. А. Оцінка фінансового стану підприємств та шляхи її удосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / О. А. Островська. – Київ, 2004. – 26 с.
67. Отенко І. П. Стратегічне управління потенціалом підприємства: Автореф. дис. д-ра ек. наук: 08.06.01 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2006. – 28с.
68. Парацій О. Аналіз фінансового потенціалу підприємства / О. Парацій // Наукові записки УАД : наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во УАД. – 2005. – № 14. – С. 18-21.
69. Педченко Н. С. Еволюція сутності поняття «потенціал підприємства» в економіці / Н. С. Педченко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України: Серія : Економічні науки. – 2009. – №3. – С.33-38.
70. Педченко Н. С. Кваліметрія при оцінюванні фінансового потенціалу підприємства //Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2014. – №. 45. – С. 46-49.

71. Педченко Н. С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств: [Монографія] / Н. С. Педченко – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2007. – 103 с.
72. Педченко Н. С. Обґрунтування елементів потенціалу підприємств споживчої кооперації через врахування рівнів їх формування / Н. С. Педченко // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 6 (9). – С. 200 – 206.
73. Плікус І. Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація / І. Й. Плікус // Фінанси України. – 2012. – №4. – с. 91-105.
74. Подольська О. В. Фінансовий аналіз: [нав. посібник] / О. В. Подольська, О. В. Яріш. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 488 с.
75. Пробоїв О.А. Формування фінансового потенціалу підприємства: Монографія /О. А. Пробоїв // НАН України, Інститут економіки промисловості. – Донецьк: Ноулідж, 2010. – 235 с.
76. Прохорова В. В. Прогнозування банкрутства як складова антикризового фінансового управління / В. В. Прохорова, О. С. Крупчатніков // Економічний простір. — 2009. — №23/2. — С. 103-109.
77. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
78. Репіна І. М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І. М. Репіна // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – 1998. – №2. – С. 262-271.
79. Сафонов Ю. М. Управління потенціалом підприємства: [навч. посібн.] / Ю. М. Сафонов, Н. С. Завізна. – Одеса: Апрель, 2011. – 234 с.
80. Сердюк-Копчекчі Ю. В. Механізм управління фінансовим потенціалом промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Ю. В. Сердюк-Копчекчі. – Донецьк, 2008. – 16 с.
81. Словник сучасної економіки Макміллана / Пер. з англ. – К.: «АртЕк», 2000. – 640 с.

82. Сосненко Л.С. Анализ экономического потенциала действующего предприятия / Л. С. Сосненко. – М.: Издательский дом «Экономическая литература», 2003. – 208 с.

83. Стахно Н.Д. Финансовый потенциал как механизм трансформации ресурсов деятельности организаций рекреационного комплекса [Электронный ресурс] / Н. Д. Сахно. – Режим доступа: <http://fbi.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/09/006staxno.pdf>

84. Стецюк П. А. Теоретичні основи оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / П. А. Стецюк. – Режим доступа: http://science.crimea.edu/zapiski/djvu_econom/2009/econ_27_2009/stetsyuk.pdf

85. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [монографія] / П. А. Стецюк – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. – 386 с.

86. Струмилин С. Г. К вопросу об изменении народного благосостояния / С. Г. Струмилин // Вопросы статистики. – 1954. – №5. – С. 12-28.

87. Теленкевич В. В. Квалиметрия: история, возможности, методы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.buk.irk.ru/library>.

88. Толпежніков Р. О. Сутність та методика оцінювання фінансового потенціалу підприємства / Р. О. Толпежніков // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2013. - Вип. 2(1). - С. 277-282.

89. Турчак В. В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Турчак, С. Д. Чезинська // Молодий вчений. – 2014. – №8(11). – С. 49-52.

90. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібн.] / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

91. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / [Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю.]. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.

92. Фомин П. А. Особенности оценки потенциала промышленных предприятий [Электронный ресурс] / Фомин П. А., Старовойтов М.К. – Режим доступа: http://www.cfin.ru/management/manufact/manufact_potential.shtml

93. Хобта В.М. Формування інтегрального показника оцінювання потенціалу підприємства в умовах інноваційної моделі розвитку економіки / В. М. Хобта, Т. С. Лазарева // Наукові праці ДонНТУ; Серія: економічна. — Випуск 35. — 2008. — С. 154—161.

94. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз: Навч. посіб. / М. Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2001.

95. Шишкин И. Ф. Эволюция квалиметрии [Электронный ресурс] / И. Ф. Шишкин // Экономика качества. – 2016. – №1(13). – С. 9. – Режим доступа: <http://eq-journal.ru/pdf/13/%D0%A8%D0%B8%D1%88%D0%BA%D0%B8%D0%BD%20%D0%98.%20%D0%A4..pdf>